DZIENNIK URZĘDOWY
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Kraków, dnia 13 kwietnia 2026 r.

Poz. 2188

Podpisany przez:
Artur Władysław Słowik
Data: 13.04.2026 16:18:22

UCHWAŁA NR XXIV/153/2026
RADY GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA

z dnia 30 marca 2026 roku

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Jerzmanowice-Przeginia na lata 2025-2028

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 oraz art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2025 poz. 1153 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.) uchwala się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Jerzmanowice-Przeginia na lata 2025-2028, zaopiniowany pozytywnie przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Jerzmanowice-Przeginia.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy Jerzmanowice-Przeginia

Grzegorz Seweryn

Załącznik do uchwały Nr XXIV/153/2026
Rady Gminy Jerzmanowice-Przeginia
z dnia 30 marca 2026 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE – PRZEGINIA NA LATA 2025-2028

Jerzmanowice-Przeginia, 2026 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Spis treści

Definicje 4

1. Wstęp 5

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami 6

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce 7

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego 15

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 15

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i regionu 18

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego 26

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Jerzmanowice-Przeginia) 26

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy 31

5.2.1. Charakterystyka Gminy Jerzmanowice-Przeginia 31

5.2.2. Zarys historii obszaru Gminy 35

5.2.3. Krajobraz kulturowy 37

5.2.4. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy 38

5.2.5. Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Małopolskiego 39

5.2.6. Zestawienie obiektów z terenu Gminy Jerzmanowice-Przeginia wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków 44

5.2.7. Zabytki ruchome 64

5.2.8. Zabytki archeologiczne 65

5.2.9. Muzea i zabytki w zbiorach muzealnych 67

5.2.10. Dziedzictwo niematerialne 67

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń 69

7. Założenia programowe 72

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami 80

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami 81

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami 82

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków 96

Załącznik nr I – Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków 99

Aneks numer 1 – wykaz zabytków nieruchomych 99

Aneks nr 2 – wykaz zabytków archeologicznych 103

Spis tabel i fotografii 119

Literatura 120

Definicje

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w Programie Opieki nad Zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przyjęto za ustawą następujące definicje:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;

3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;

4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;

8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;

9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14. krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

1. Wstęp

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.) gmina ma obowiązek sporządzić gminny program opieki nad zabytkami. Program ten jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy jako jednostki podziału administracyjnego. Dotyczą nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, a rolą programu jest wzbudzenie w lokalnej społeczności świadomości wspólnoty kulturowej poprzez uświadamianie mieszkańcom znaczenia lokalnych wartości kulturowych.

Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy. Aby program mógł być w pełni realizowany, ważne jest zaangażowanie mieszkańców w opiekę nad zabytkami, za które odpowiedzialne będą władze gminy.

Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji programu przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, ostatecznie prowadząc do wzrostu rozwoju społeczno-gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Co 2 lata Wójt sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu kulturowego oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Program ten stanowi kontynuację opracowanego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Jerzmanowice-Przeginia na lata 2021-2024, który został przyjęty uchwałą nr XXX/204/2021 Rady Gminy Jerzmanowice-Przeginia z dnia 25 stycznia 2021 roku. PONZ został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami są wcześniej wspomniane przepisy wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.). Zapis w ustawie mówi jasno, że zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Program ma na celu, w szczególności:

1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program jest potem ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowią trzy poniższe ustawy:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce (art. 5), stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (art. 6 ust. 1), wskazuje, że ochrona środowiska (w tym zabytków) jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela (art. 86).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.)

Ustawa jest kluczowym aktem prawnym w dziedzinie ochrony zabytków. Definiuje ona m.in. pojęcie zabytku, reguluje zasady ochrony i opieki nad zabytkami, określa: formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, obowiązki właściciela lub posiadacza zabytku, formy finansowania opieki nad zabytkami, zasady prowadzenia badań przy zabytkach, etc. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3, który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4, który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska".

Art. 5, który określa w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury".
Art. 6 klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
a) krajobrazami kulturowymi,
b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
c) dziełami architektury i budownictwa,

d) dziełami budownictwa obronnego,

e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

f) cmentarzami,

g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),

f) instrumentami muzycznymi,

g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,

h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,

b) cmentarzyskami,

c) kurhanami,

d) reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej".

Art. 7, który określa formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach

o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Do rejestru można wpisać także otoczenie, nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny.

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na ww. listę wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,

10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,

11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,

12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,

13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczpospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Na listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

Park kulturowy

Park Kulturowy jest tworzony w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 17, który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 20, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy".

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.
2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.
3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.
4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.
5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:
1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych".

Nowelizacja ustawy z dnia 22 czerwca 2017 roku wprowadziła zapis, mający na celu ochronę obiektów zabytkowych, co do których zostało wszczęte postępowanie w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych, ale decyzja nie jest jeszcze ostateczna: *„od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku"*. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie. (Art. 10 a).

W ramach nowelizacji ustawy Art. 81. 1. mówi, iż w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2025 poz. 1153)

Zapis w ustawie informuje, że zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami (art. 7 ust.1, pkt 9).

Dodatkowe uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawierają m.in.:

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2024 poz. 1130 z późn. zm.)

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania planu ogólnego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także dóbr kultury współczesnej. Zgodnie z nowelizacją ustawy gminy zostały zobligowane do sporządzenia planu ogólnego. Gminy powinny sporządzić plany lokalne do 31 grudnia 2025 r., po tym terminie studia przestaną obowiązywać.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2025 poz. 418 z późn. zm.)

Przepisy tej ustawy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2, ust 2 pkt 3). W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.
W przypadku pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków lub do gminnej ewidencji zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2025 poz. 647)

Ustawa wskazuje, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych. Dodatkowo ustanawia, iż prognoza oddziaływania na środowisko, sporządzana przy okazji opracowywania: polityk, strategii, planów lub programów powinna: określać, analizować i oceniać przewidywane, znaczące oddziaływanie na środowisko, a także zabytki.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2026 poz. 13 z późn. zm.)

Ustawa określa m. in. procedury dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochrona konserwatorską. Wojewódzki konserwator zabytków wdaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenów nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2024 poz. 1145 z późn. zm.)

Ustawa mówi, że jednym z celów publicznych jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz precyzuje, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 2024 poz. 87)

W rozumieniu niniejszej ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Ustawa określa, że sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury oraz, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2025 poz. 1338 z późn. zm.)

Ustawa informuje, że gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe/stowarzyszenia.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zawierają:

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2022 poz. 385 z późn. zm.)

Ustawa zawiera zapisy o przechowywaniu, zabezpieczaniu i udostępnianiu zabytków. Ustawa mówi, iż Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określa, w drodze rozporządzenia, zakres, formy i sposób ewidencjonowania zabytków w muzeach.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2022 poz. 2393)

Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy, które zawiera:

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2020 poz. 164)

Narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli. Nadzór nad narodowym zasobem archiwalnym sprawuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego za pośrednictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Akty wykonawcze:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r., Nr 71, poz. 650),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 r., Nr 75, poz. 706),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 r., Nr 102, poz. 1066),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 212. poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r., poz. 1470).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r., Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2021 r., poz. 56),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. z 2021 r., poz. 81).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA NA LATA 2025-2028

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Jerzmanowice-Przeginia na lata 2025-2028, jest spójny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach poniżej:

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 (Uchwała Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2023 r.)

Celem programu jest zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii.

Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;

- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.)

Znaczenie dokumentu w kontekście programu opieki nad zabytkami jest istotne, gdyż jednym z ustawowych celów programów opieki nad zabytkami jest włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

Koncepcja kładzie nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Dokument formułuje również zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa. Uwzględnia także problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

Diagnoza w zakresie objętym programowaniem strategicznym opiera się na trzech obszarach:

- obszar 1: współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,

- obszar 3: kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 kultura wskazano m.in. na zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych (tylko niespełna 1/3 obiektów zabytkowych figurujących w rejestrze krajowym nie wykazuje objawów zniszczenia). Jednocześnie wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego, które zarówno w Polsce, jak i na świecie, odgrywają również coraz ważniejszą rolę w kształtowaniu świadomości historycznej i tożsamości narodowej.

Jako cel główny SRKS wskazała wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Cel główny SRKS realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne:
  - Usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami,
  - Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich:
  - Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
  - Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury,
  - Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
  - Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
  - Wzmacnianie promocji kultury polskiej za granicą.
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.
  - Wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju,
  - Rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych,
  - Wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i regionu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Jerzmanowice-Przeginia na lata 2025-2028 wykazuje spójność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim i regionalnym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2022-2025

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2022-2025 został przyjęty uchwałą nr LVI/800/22 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 4 lipca 2022 r.

Program obejmuje obszar województwa małopolskiego w jego administracyjnych granicach i stanowi naturalną kontynuację wcześniejszych dokumentów programowych.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Dokument wyznacza priorytety i kierunki działań, które powinny być odniesieniem dla innych programów i projektów realizowanych przez interesariuszy działających na rzecz dziedzictwa kulturowego regionu, dając impuls do współpracy i budowania regionalnej sieci dla zintegrowanych, spójnych i kompletnych działań na rzecz krajobrazu kulturowego Małopolski.

Motto: MAŁOPOLSKA – WARTO WCIĄŻ MOCNIEJ SIĘ ZAKORZENIAĆ.

Wizja 2025 (wąska): Małopolanie dumni z zadbanej przestrzeni kulturowej, którą uważają za wspólne dobro i chcą mądrze pomnażać.

Wizja 2025 (szeroka): Małopolska jest silna świadomością dziedzictwa kulturowego, jego wagi i wartości. Jej mieszkanki i mieszkańcy są z niego dumni, otaczają je troską, a czerpiąc z niego inspiracje, wzbogacają swoją tożsamość w nowych czasach. Unikatowość regionu i jego wielorakie historyczne konteksty, w tym cenna wielokulturowość, dają Małopolanom silną pozycję i są impulsem przemian – mentalnych, społecznych, gospodarczych, ekonomicznych, technologicznych. Świadomość dziedzictwa kulturowego i dbałość o nie, w tym troska o krajobraz kulturowy Małopolski, są mocnym fundamentem rozwoju regionu.

Misja: Pielęgnowanie i przywracanie wartości cennych elementów krajobrazu kulturowego Małopolski, kreowanie poczucia regionalnej tożsamości, wzmacnianie odpowiedzialności obywatelskiej za kulturową spuściznę pokoleń oraz stworzenie spójnego systemu ochrony i opieki nad dziedzictwem.

Misja Programu realizowana będzie poprzez cel strategiczny: Harmonijne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla sprostania wyzwaniom teraźniejszości i przyszłości oraz zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan oraz 3 cele operacyjne:

1. Skuteczną ochronę zasobów dziedzictwa i wartości kulturowych regionu;

2. Efektywne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową;

3. Kompetentną edukację i promocję w zakresie wartości dziedzictwa kulturowego.

W ramach wyznaczonych celów określono 6 priorytetów oraz 35 kierunków działań (wraz z propozycjami wybranych przedsięwzięć), które stanowią wytyczne horyzontalne ułatwiające prowadzenie skutecznej polityki ochrony regionalnego dziedzictwa oraz sprawowania właściwej opieki właścicielskiej nad posiadanymi dobrami kulturowymi.

Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”

Strategia została przyjęta 17 grudnia 2020 r. przez Sejmik Województwa Małopolskiego. Wizja zakłada, że Małopolska stanie się: regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości, zachowującym swoją tożsamość i aktywnie działającym na rzecz integracji europejskiej.

Szczególne miejsce w strategii zajmują Małopolanie oraz ich rodziny. Zasadniczym punktem odniesienia dla działań wspierających rozwój regionu, będzie wyrównywanie szans rozwojowych małopolskich rodzin. Dlatego też wszelkie aktywności samorządu województwa zmierzające do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, zarówno w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, jak i terytorialnym, inicjowane będą z myślą o małopolskich rodzinach.

Strategia zakłada podjęcie działań w ramach 5 obszarów:

1. Małopolanie: działania na rzecz wsparcia rodzin, opieki zdrowotnej, poprawy bezpieczeństwa, rozwoju sportu i rekreacji, ochrony dziedzictwa i uczestnictwa w kulturze, rozwoju edukacji oraz wspierania aktywności zawodowej.

2. Gospodarka: działania mające na celu podniesienie innowacyjności i konkurencyjności regionu, wsparcie turystyki, realizacji inwestycji z zakresu zintegrowanego i zrównoważonego transportu, rozwój cyfryzacji oraz wprowadzanie gospodarki o obiegu zamkniętym.

3. Klimat i środowisko: działania skoncentrowane na ograniczaniu zmian klimatycznych (w tym poprawie jakości powietrza, rozwoju OZE i efektywności energetycznej), zrównoważonym gospodarowaniu wodami, ochronie bioróżnorodności i krajobrazu Małopolski oraz edukacji ekologicznej.

4. Zarządzanie strategiczne rozwojem: działania koncentrujące się na zbudowaniu funkcjonalnego systemu zarządzania rozwojem województwa, współpracy i partnerstwa oraz promocji regionu.

5. Rozwój zrównoważony terytorialnie: działania adresowane do miast i obszarów wiejskich oraz ukierunkowane na zrównoważony rozwój przestrzenny, spójność wewnątrz regionalną i dostępność.

Cel główny: Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym

Realizacja głównego celu oparta na działaniach w pięciu obszarach, dla których wyznaczono cel strategiczny wraz z kierunkami działań. Dla ochrony dziedzictwa kulturowego opracowano następujące kierunki działań:

Obszar – MAŁOPOLANIE

Główne kierunki działań:

4.1. Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego:

4.1.1. Ochrona i opieka nad zabytkami nieruchomymi i ruchomymi.

4.1.2. Działania na rzecz nadawania obiektom zabytkowym nowych funkcji użytkowych, m.in. związanych z działalnością kulturalną, edukacyjną oraz turystyczną.

4.1.3. Dokumentowanie, zachowywanie i upowszechnianie dziedzictwa niematerialnego i materialnego, w tym wprowadzenie otwartej licencji dla wzorów etnograficznych w oparciu o formy i motywy ludowe.

4.1.4. Wspieranie twórców ludowych, rzemiosła oraz produktów tradycyjnych i regionalnych.

4.1.5. Zapewnienie ochrony i właściwego wykorzystania obiektów zaliczanych do dóbr kultury współczesnej.

4.2. Zmiana jakości usług i dostosowanie oferty kultury do zmieniających się potrzeb odbiorców:

4.2.1. Poprawa jakości istniejącej oraz budowa nowej infrastruktury kultury, a także adaptacja obiektów na cele kulturalne.

4.2.2. Tworzenie wspólnej oferty kulturalnej w ramach współpracy pomiędzy podmiotami kultury (sieciowanie).

4.2.3. Poprawa otwartości instytucji kultury na różne potrzeby osób, w tym rodzin z dziećmi, osób z niepełnosprawnościami, seniorów.

4.2.4. Zwiększanie różnorodności oferty instytucji kultury i wprowadzanie propozycji interdyscyplinarnych, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych rozwiązań technologicznych, w celu podnoszenia dostępności i atrakcyjności oferty.

4.2.5. Wspieranie aktywności twórców i animatorów kultury w łączności z odbiorcami.

4.2.6. Wsparcie rozwoju kadr kultury, w tym animatorów kultury, menadżerów kultury i osób zajmujących się działalnością naukowo-badawczą w instytucjach kultury.

4.2.7. Wzmocnienie kooperacji podmiotów działających w obszarze kultury z podmiotami przemysłów kreatywnych.

4.2.8. Optymalizacja mechanizmów zarządzania podmiotami działającymi w obszarze kultury i dziedzictwa.

4.3. Wzmocnienie edukacji kulturalnej:

4.3.1. Rozwijanie programów edukacji kulturalnej, ukierunkowanych na zróżnicowane grupy odbiorców, wspierających kształtowanie potrzeb i postaw oraz umożliwiających świadome i aktywne uczestnictwo w kulturze.

4.3.2. Stymulowanie współpracy podmiotów sektora edukacji i kultury dla realizacji programów i propozycji kulturalnych rozwijających umiejętności uniwersalne, w szczególności kompetencje kreatywne dzieci i młodzieży.

4.3.3. Wspomaganie lokalnych inicjatyw i form twórczego uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych.

4.3.4. Stymulowanie międzypokoleniowej wymiany wartości kulturowych poprzez różnorodne inicjatywy społeczne.

4.4. Zachowanie i budowa tożsamości mieszkańców w oparciu o potencjał innowacyjny i tradycję:

4.4.1. Kreowanie i organizowanie wydarzeń kulturalnych służących pielęgnowaniu polskości oraz rozwojowi i kształtowaniu świadomości narodowej i regionalnej mieszkańców.

4.4.2. Koordynacja i wsparcie marketingowe wydarzeń kulturalnych inicjowanych przez społeczności i instytucje lokalne.

4.4.3. Ożywianie potencjałów drzemiących w społecznościach lokalnych, w tym na terenach peryferyjnych, np. górskich, poprzez inicjatywy kulturalne, m.in. organizowanie muzeów domowych i ekomuzeów.

Obszar – GOSPODARKA

Główne kierunki działań:

3.1. Turystyka miejska i kulturowa:

3.1.1. Tworzenie kompleksowej oferty turystycznej w oparciu o marki regionalne i terytorialne – pakietowanie i sieciowanie.

3.1.2. Rozszerzenie oferty turystycznej o usługi towarzyszące.

3.1.3. Poprawa jakości ofertowanych usług turystycznych (społeczna certyfikacja i znak jakości).

3.1.4. Wzmocnienie istniejących produktów oraz potencjału oferty pielgrzymkowej.

3.1.5. Wsparcie i promocja rozwiązań przyjaznych dla środowiska.

3.2. Sport i rekreacja:

3.2.1. Rozwój infrastruktury sportowej i turystycznej, w tym na potrzeby turystyki rowerowej, górskiej i wodnej.

3.2.2. Wsparcie infrastruktury towarzyszącej na szlakach rowerowych i górskich oraz trasach turystycznych.

3.2.3. Ujednolicenie zasad tworzenia i udostępniania szlaków rowerowych i turystycznych.

3.2.4. Stworzenie oferty specjalistycznej, opartej o turystykę aktywną oraz rozwój zainteresowań i umiejętności.

3.2.5. Wsparcie i rozwój miejsc aktywnego spędzania czasu (np. parki, kąpieliska, siłownie na wolnym powietrzu, skateparki, tory pumptrackowe, tężnie, punkty widokowe i biwakowe, miejsca obsługi turystów).

3.3. Turystyka biznesowa:

3.3.1. Utworzenie instytucji zajmującej się pozyskiwaniem i obsługą kongresów oraz inwestycji turystycznych.

3.3.2. Zaproponowanie nowoczesnej oferty turystyki biznesowej.

3.3.3. Wzmocnienie wizerunku Małopolski jako destynacji przemysłu spotkań.

3.3.4. Organizacja wydarzeń sportowych (w szczególności Igrzysk Europejskich w 2023 roku), kulturalnych i biznesowych najwyższej rangi.

3.4. Turystyka zdrowotna:

3.4.1. Podniesienie jakości usług w małopolskich uzdrowiskach.

3.4.2. Rozwój kompleksowej oferty sprzedażowej w oparciu o zabiegi uzdrowiskowe, spa i wellness.

3.4.3. Rozwój oferty turystycznej w oparciu o występujące złoża wód geotermalnych i mineralnych.

3.4.4. Rozbudowa oferty typu slow tourism, eko i agroturystyki.

3.5. Zintegrowany system współpracy, promocji, informacji i zarządzania w turystyce:

3.5.1. Zainicjowanie forum środowisk turystycznych.

3.5.2. Promocja „dobrych praktyk" w turystyce. 3.5.3. Promocja partnerstwa publiczno-prywatnego w turystyce.

3.5.4. Tworzenie warunków dla współpracy i wymiany doświadczeń przez przedsiębiorców.

3.5.5. Stworzenie otoczenia prawnego, organizacyjnego i finansowego dla funkcjonowania Regionalnych i Lokalnych Organizacji Turystycznych w województwie.

3.5.6. Wspieranie rozwoju kadr dla turystyki.

3.5.7. Intensyfikacja cyfryzacji oferty turystycznej.

3.5.8. Wprowadzanie nowych funkcji i rozwój systemu informacji turystycznej.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego został przyjęty uchwałą nr XLVII/732/18 przez Zarząd Województwa Małopolskiego dnia 26 marca 2018 r.

Plan zagospodarowania przestrzennego jest podstawowym instrumentem regionalnej polityki przestrzennej, której kształtowanie i prowadzenie należy do zadań samorządu województwa. Podstawowym zadaniem planu jest określenie celów, zasad oraz kierunków gospodarowania przestrzenią województwa, stanowiące rozwinięcie długofalowej polityki regionalnej.

W tomie pierwszym (Uwarunkowania rozwoju przestrzennego), w podrozdziale Uwarunkowania kulturowe, zostały wskazane elementy, które miały wpływ na bogate dziedzictwo kulturowe tego regionu. Składają się na nie zarówno zabytki architektury, budownictwa, sztuki, archeologii (sfera materialna), ale także tradycje oraz zwyczaje (sfera niematerialna). Teren województwa małopolskiego jest bogaty w obiekty i zespoły zabytkowe. Zachowały się tu liczne przykłady architektury sakralnej, obiekty

rezydencjonalne, obronne, mieszkalne, użyteczności publicznej, zabytki techniki, etnograficzne oraz układy przestrzenne miast, wsi i uzdrowisk.

Zgodnie z założeniami Planu, dziedzictwo kulturowe stanowić ma trwały element krajobrazu województwa małopolskiego. Wśród tematycznych celów wymienić można między innymi:

- ochronę i rewaloryzację zasobów dziedzictwa kulturowego dla podniesienia poziomu wiedzy, świadomości historycznej oraz edukacji społeczeństwa, a także możliwości ich wykorzystania;
- wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla ochrony tożsamości regionalnej oraz promocji województwa i jego rozwoju gospodarczego;
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych od skali urbanistycznej po rozwiązania architektoniczne.

Program opieki nad zabytkami Powiatu Krakowskiego na lata 2023-2026

Przedmiotowy dokument stanowi podwaliny do współpracy z samorządami gmin, właścicielami zabytków i wojewódzkim konserwatorem zabytków. Nakreślona polityka Powiatu w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami nie ingeruje w kompetencje gmin oraz właścicieli zabytków. Zakres działania powiatu względem dziedzictwa kulturowego określa ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t. j. Dz. U. 2022 r. poz. 528 z późń. zm.), która w art. 4 wskazuje powiat jako jednostkę wykonującą określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie m. in. kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

W związku z wyznaczonymi celami głównymi samorząd w kwestii dziedzictwa kulturowego powinien kierować się następującymi celami:

Cel I. Zapewnienie skutecznej ochrony i opieki nad zabytkami Powiatu Krakowskiego.

Priorytetowe działanie: 1. Intensyfikacja ochrony i opieki nad zabytkami Powiatu Krakowskiego

Zadania:

1.1. Podjęcie działań w celu stworzenia z gminami powiatu bazy wiedzy o dziedzictwie lokalnym w wybranych kategoriach (przykładowo z podziałem na: zabytki nieruchome, zabytki ruchome, muzealia, archiwalia i zasób biblioteczny, krajobraz kulturowy, dziedzictwo niematerialne) docelowo bazy dla powiatu krakowskiego, zgodnie z projektem „Stworzenie i wprowadzenie innowacyjnego rozwiązania technologicznego w postaci aplikacji poświęconej zabytkom położonym na terenie powiatu krakowskiego"

1.2. Określenie szczególnych z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego powiatu kryteriów ochrony zabytków w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska (np. poprzez opiniowanie planów zagospodarowania przestrzennego)

1.3. Monitorowanie stanu dziedzictwa i jego zagrożeń (m. in. poprzez działania służb, inspekcji i straży, jednostek organizacyjnych powiatu oraz wydziałów Starostwa Powiatowego)

1.4. Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków stanowiących własność powiatu, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów

1.5. Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność powiatu

1.6. Promowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego m.in. poprzez wpisanie ich na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego (np. obrzędy świąteczne – grupa kolędnicza Herody z Zielonek, umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym)

1.7. Wspieranie powstawania i rozwoju regionalnych izb pamięci

1.8. Kontynuacja zadania - przyznawania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy kapliczkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków oraz poszerzenie zakresu dotacji o zabytki ruchome i nieruchome.

Priorytetowe działanie: 2. Zwiększanie zdolności Powiatu do zarządzania ochroną i opieką nad zabytkami

Zadania:

2.1. Opieka nad folklorem i sztuką ludową oraz zabytkami sztuki niematerialnej, w tym zwiększenie środków na wsparcie realizacji zadań przez NGO i we współpracy Powiatu z NGO

2.2. Wzrost udziału wydatków na ochronę i opiekę nad zabytkami w budżecie powiatu co najmniej raz na 2 lata na podstawie analizy potrzeb

2.3. Podejmowanie działań o uzyskanie środków zewnętrznych na ochronę zabytków będących własnością Powiatu (m.in. nadawanie nowych funkcji społecznych i kulturowych obiektom zabytkowym powiatu)

2.4. Wspieranie działań związanych z umieszczaniem na obiekcie zabytkowym nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków, znaku informującego o tym, że zabytek ten podlega ochronie.

2.5. Stały monitoring oraz aplikowanie o środki z programów wspierających rewitalizację obiektów zabytkowych oraz ochronę dziedzictwa kulturowego.

Cel II. Promocja dziedzictwa kulturowego Powiatu Krakowskiego.

Priorytetowe działanie: 1. Umacnianie poczucia tożsamości lokalnej

Zadania:

1.1. Wspieranie wydawnictw obejmujących zagadnienia związane z historią miejscowości leżących na terenie powiatu

1.2. Stworzenie monografii regionu krakowskiego, ze szczególnym uwzględnieniem stroju, muzyki i tradycji (we współpracy m.in. z uczelniami, muzeami itp.)

1.3. Wspieranie inicjatyw indywidualnych i społecznych związanych z opieką nad dziedzictwem niematerialnym powiatu (tj. zwyczaje, tradycje, obrzędy, przedmioty, narzędzia itp.) oraz ich gromadzeniem, opracowaniem, udostępnianiem i upowszechnianiem, np. poprzez monografie, wydawnictwa, publikacje poświęcone dziedzictwu kulturowemu powiatu – uwzględnienie/ uwypuklenie tej aktywności w konkursach grantowych/ dotacyjnych powiatu

1.4. Upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym powiatu, a w szczególności o szczególnych osiągnięciach osób i innych podmiotów w obszarze opieki nad zabytkami i wnioskowanie o nadanie im odznaki „Za opieką nad zabytkami"

1.5. Wzmocnienie edukacji w zakresie dziedzictwa kulturowego i jego ochrony szczególnie dla młodzieży ze szkół powiatowych i gminnych

1.6. Promocja i upowszechnianie pełnienia funkcji społecznego opiekuna zabytków wśród społeczności powiatu – stworzenie mapy opiekunów

1.7. Wsparcie prac o charakterze edukacyjnym, naukowym, popularyzatorskim itp. w zakresie dziedzictwa kulturowego powiatu krakowskiego (np. poprzez porozumienie z uczelniami), a także prac historycznych i publikacji o historii lokalnej

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Jerzmanowice-Przeginia)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Jerzmanowice-Przeginia na lata 2025-2028, jest zbieżny z dokumentami gminy o charakterze strategicznym i opracowaniami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy oraz zawierającymi ustalenia dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego, opisanymi poniżej:

Strategia rozwoju gminy Jerzmanowice-Przeginia na lata 2021-2030

W przeprowadzonej na potrzeby strategii analizie SWOT wśród mocnych stron gminy Jerzmanowice-Przeginia związanych ze środowiskiem kulturowym wskazane zostały:

- Korzystne i atrakcyjne położenie – pomiędzy 2 ośrodkami miejskimi (Olkuszem i Krakowem), w sąsiedztwie konurbacji śląskiej - Dostęp do atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego;
- Działające inicjatywy i organizacje społeczne: fundacje, stowarzyszenia, ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, twórcy i artyści lokalni, orkiestry dęte, zespoły muzyczne, kluby sportowe, koło łowieckie, kluby seniora itp.

- Wysokie wskaźniki uczestnictwa w kulturze
- Materialne dziedzictwo kulturowe i historyczne, w tym kościoły i kaplice, np. Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Racławicach, wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego, znajdujący się na Szlaku Architektury Drewnianej.

Jako wady, słabości gminy związane ze środowiskiem kulturowym wskazane zostały:

- Słabość lokalnych organizacji pozarządowych w samodzielnym pozyskiwaniu i rozliczaniu środków zewnętrznych (uzależnienie od budżetu lokalnego i konkursów ogłaszanych przez gminę)
- Niewystarczająca oferta zagospodarowania czasu wolnego na terenie gminy, w szczególności dla młodzieży
- Niewystraczająco rozwinięta infrastruktura rekreacyjno-wypoczynkowa i turystyczna
- Brak systemu promocji (terytorialnej, inwestycyjnej, rekreacyjnej itp.) gminy.

Wśród zagadnień związanych z dziedzictwem kulturowym i ochroną zabytków w strategii wskazano obszary strategiczne, a dla nich kolejne cele strategiczne i operacyjne.

W ramach obszaru II. MIESZKAŃCY, celu strategicznego „Gmina dbająca o rozwój i potrzeby mieszkańców", celu operacyjnego 2.2. Aktywizacja kulturalna oraz ochrona i promocja dziedzictwa proponowane zadania to m.in.:

- Poprawa jakości i dostępności infrastruktury kultury.
- Wzmocnienie edukacji kulturalnej.
- Ochrona i promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności dla zachowania i budowy tożsamości lokalnej mieszkańców – twórcy, animatorzy, artyści, zespoły, tradycje, rzemiosło, wydarzenia itp.
- Poprawa stanu zachowania i dostępności zabytków, włączanie ich w obieg społeczno gospodarczy.

W ramach obszaru III. ŚRODOWISKO I CZAS WOLNY, celu strategicznego „Gmina odpowiedzialna za środowisko i atrakcyjna dla spędzania czasu wolnego", celu operacyjnego 3.2. Stworzenie bogatej oferty spędzania czasu wolnego, szczególnie w zakresie sportu i rekreacji, proponowane zadania to m.in.:

- Wsparcie i promocja turystyki historycznej, kulturowej i religijnej.

W ramach obszaru IV. WSPÓŁPRACA I PARTNERSTWO, celu strategicznego „Gmina dobrze zarządzana, opierająca rozwój na współpracy i mobilizowaniu zasobów", celu operacyjnego 4.1. Nowoczesne zarządzanie publiczne oraz budowa i promocja marki gminy", proponowane zadania to m.in.:

- Kontynuacja rewitalizacji i odnowy wsi na terenie gminy, uwzględniającej aktywizację społeczną i gospodarczą.
- Stworzenie rozpoznawalnej marki (kulturalnej/rekreacyjnej/ sportowej) o zasięgu ponadlokalnym.

- Opracowanie skutecznego systemu informacji i promocji turystycznej, we współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi, sąsiednimi samorządami oraz podmiotami zajmującymi się rozwojem i promocją turystyki w regionie (np. cyfryzacja oferty, aktualizacja strony, mapki, foldery, punkty informacji, filmy, wydarzenia).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jerzmanowice-Przeginia

Aktualnie obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jerzmanowice-Przeginia zostało przyjęte Uchwałą Nr V/30/2019 Rady Gminy Jerzmanowice-Przeginia. Dokument ten zastąpił wcześniejsze studium z 1999 r. wraz z późniejszymi zmianami i stanowi podstawę prowadzenia polityki przestrzennej gminy oraz sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W Studium ustala się konieczność ochrony krajobrazu kulturowego, poprzez zachowanie istniejących walorów tego krajobrazu oraz właściwe kształtowanie nowego zainwestowania stanowiącego kontynuację istniejącego zagospodarowania, w tym poprzez:

- utrzymanie istniejących siedlisk o tradycyjnym sposobie gospodarowania, struktury użytkowania i podziałów gruntów, w szczególności w Sąspowie,
- zachowania drzew przy w zagrodach,
- zachowania wartościowych wnętrz krajobrazowych, dominant przestrzennych oraz punktów i ciągów widokowych oraz ochronę przed zabudową szczytów wzniesień;
- rozwoju przestrzennego terenów osadniczych opartego na sukcesywnym dopełnianiu istniejącego zagospodarowania, a następnie tworzeniu nowych terenów osadniczych, w sposób stanowiący uzupełnienie (rozwinięcie) historycznie ukształtowanych struktur,
- zachowania i ochrony ekspozycji zabytkowych i kulturowych elementów krajobrazu: obiektów wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków, stanowiących przykład tradycyjnej architektury wiejskiej obszaru, krzyży przydrożnych i kapliczek,
- ochrony przed zabudową, zmianą przeznaczenia i użytkowania terenów oraz ich grodzeniem, a także przed pozyskiwaniem skał i zmianą rzeźby, terenów położonych w planowanej strefie ochronnej (otulinie) rezerwatu Dolina Szklarki,
- zachowania skali i charakteru zabudowy wiejskiej w terenach Parku Krajobrazowego Dolinki Krakowskie, oraz cech zabudowy tradycyjnej: rozplanowania w obrębie działki, bryły zwartej, gabarytów budynków oraz innych jej elementów, charakterystycznych dla architektury tego regionu,
- uwzględnienia przy lokalizacji infrastruktury zasady minimalizacji i ograniczenia ingerencji w krajobraz, w tym unikania elementów agresywnych.

Generalne ustalenia polityki w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej dotyczą w szczególności:

- objęcia stałą ochroną wszystkich zespołów zabytkowych oraz pojedynczych obiektów i elementów zabytkowych, które z racji posiadanej rangi historycznej i wartości winne zostać zachowane dla następnych pokoleń,
- zachowania naturalnego otoczenia obiektów zabytkowych, tj. zarówno terenów zainwestowanych jak i zieleni towarzyszącej;
- objęcia stałą ochroną miejsc upamiętniających ważne wydarzenia historyczne,
- właściwego wykorzystania obiektów zabytkowych w dostosowaniu do aktualnych potrzeb w sposób nie kolidujący z ich charakterem i nie stanowiący zagrożenia dla konstrukcji i substancji kulturowej,
- przestrzegania zasad ochrony stanowisk archeologicznych zgodnie z ustalonymi przepisami odrębnymi stanowiącymi uwarunkowania dla inwestowania w rejonie ich występowania,
- opracowania dokumentacji historycznych dla poszczególnych zespołów i obiektów zabytkowych stanowiących podstawę dla działań inwestycyjnych,
- uzupełniania i korygowania gminnej ewidencji zabytków.

Wszelkie działania inwestycyjne w obrębie zespołów zabytkowych oraz pojedynczych obiektów i elementów wpisanych do rejestru zabytków, gminnej ewidencji zabytków oraz w obrębie stanowisk archeologicznych wymagają postępowania zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi.

W zapisach Studium wskazano ponadto, iż do miejsc historycznym położonych w obszarze gminy, które stanowią dobro kultury podlegające ochronie należą:

- Pomnik powstańców styczniowych w Szklarach
- Pomnik upamiętniający pacyfikację wsi Łazy.

Występujące w obszarze gminy zabytki archeologiczne w postaci obozowisk jaskiniowych, osad, śladów osadnictwa oraz jednej kopalni krzemienia z okresu neolitu podlegają ochronie. Ich położenie zostało wykazane na rysunkach Studium. Najwięcej zabytków odkrytych zostało na terenie Łaz oraz Sąspowa. Najbardziej wartościowe zabytki archeologiczne wraz ze stanowiskami ich występowania wpisane zostały do rejestru zabytków (6), a wśród nich należy wskazać kopalnie krzemienia w Sąspowie z okresu neolitu, które są po Krzemionkach Opatowskich w okolicy Ostrowca Świętokrzyskiego, drugim tej rangi znaleziskiem w kraju. W całym obszarze gminy stwierdzonych zostało 361 stanowisk. Na obszarze gminy znajduje się 6 zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków. W rejonach wskazanych zabytków archeologicznych roboty budowlane i ziemne prowadzić należy z zachowaniem szczególnej ostrożności, a w przypadku odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, konieczne jest:

- wstrzymanie wszelkie robót mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- zabezpieczenie przedmiotu i miejsce jego odkrycia, przy użyciu dostępnych środków;
- niezwłoczne powiadomienie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie ze zmianami w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, które weszły w życie 24 września 2023 r., studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jerzmanowice-Przeginia obowiązuje do końca czerwca 2026 r. Zastąpi go Plan Ogólny Gminy Jerzmanowice-Przeginia.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Gmina Jerzmanowice-Przeginia pokryta jest planami zagospodarowania przestrzennego sporządzonymi dla poszczególnych sołectw. Plany te uchwalone były w roku 2003 dla sołectw Czubrowice (zmieniony uchwałą Nr X/52/2025 Rady Gminy Jerzmanowice-Przeginia z dnia 24 lutego 2025 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Jerzmanowice-Przeginia dla obszaru sołectwa Czubrowice), Gotkowice i Przeginia i Szklary (zmieniony Uchwałą Nr X/51/2025 Rady Gminy Jerzmanowice-Przeginia z dnia 24 lutego 2025 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Jerzmanowice-Przeginia dla obszaru sołectwa Szklary), dla sołectw Łazy w 2004 r., dla sołectwa Racławice w 2004 r. (zmieniony Uchwałą Nr XVII/108/2025 Rady Gminy Jerzmanowice-Przeginia z dnia 29 września 2025 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Jerzmanowice-Przeginia dla obszaru sołectwa Racławice), w 2005 r. dla sołectwa Sąspów, a następnie częściowo zmienione w roku 2007 oraz w roku 2018. Dla sołectwa Jerzmanowice obowiązuje plan z 2008 r. który również został częściowo zmieniony w 2018 r.

W obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dla Jerzmanowic, Sąspowa, Gotkowic, Łaz i Przegini wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej (A, B, E, W), określające zasady ochrony obiektów i obszarów o wartościach kulturowych. Natomiast w nowych mpzp dla Racławic, Szklar i Czubrowic zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej zostały uregulowane w § 7 tych planów i stanowią aktualną podstawę prowadzenia działań inwestycyjnych na wskazanych obszarach. W celu ochrony, uzupełnienia i odtworzenia wysokich wartości kulturowych w planach tych wyznaczone zostały strefy:

- A – ścisłej ochrony konserwatorskiej,
- B – częściowej ochrony konserwatorskiej,
- E – ochrony ekspozycji,
- W – ochrony archeologicznej.

Strefa A ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmuje obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków.

Strefa B częściowej ochrony konserwatorskiej obejmuje tereny przyległe do zabytków wpisanych do rejestru oraz obiekty zabytkowe podlegające ochronie, które nie są wpisane do rejestru zabytków. Zestawienia

obiektów wskazywane do ochrony w ramach tej strefy są częściowo nieaktualne. W obszarze strefy B, która ma charakter budowlany sformułowane zostały zapisy regulujące zasady dyspozycji przestrzennej oraz rygory dotyczące działalności budowlanej.

Plan zagospodarowania przestrzennego sołectwa Jerzmanowice uchwalony został po wprowadzeniu gminnej ewidencji zabytków. Strefą B objęte zostały w tym planie tereny i obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków bez wymieniania ich. Dla działalności budowlanej tj. uzupełniania zabudowy i ewentualnej wymiany substancji w tej strefie ustalone zostały następujące rygory:

- utrzymanie historycznego typu zabudowy (bryły i formy),
- utrzymanie historycznej funkcji zabudowy,
- uzupełnianie zabudowy (ewentualna rozbudowa) winna pozytywnie łączyć się z zabudową istniejącą,
- przywracanie pierwotnych funkcji (lub do niej podobnych),
- zgodność z przepisami odrębnymi.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka Gminy Jerzmanowice-Przeginia

Gmina Jerzmanowice – Przeginia jest gminą wiejską, położoną w województwie małopolskim, w powiecie krakowskim.

Powierzchnia Gminy wynosi 6 814 ha (68 km^2), co stanowi 5,5% powierzchni powiatu krakowskiego i 0,41% powierzchni województwa małopolskiego.

Siedzibą władz gminnych jest miejscowość Jerzmanowice położona w centralnej części obszaru Gminy. Gmina Jerzmanowice - Przeginia graniczy od wschodu z gminą Skała, od północy z gminą Sułoszowa, od zachodu z gminą Olkusz, a od południa - z gminami Krzeszowice i Wielka Wieś.

Zasoby przyrodnicze i obszary chronione

Zasoby przyrodnicze gminy Jerzmanowice-Przeginia należą do jednych z najcenniejszych w regionie i stanowią podstawowy element jej tożsamości przestrzennej oraz potencjału rozwojowego. Obszar gminy położony jest w obrębie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, na terenie o wyjątkowo urozmaiconej rzeźbie, dużej różnorodności siedlisk oraz wysokich walorach krajobrazowych.

Najważniejszym zasobem przyrodniczym jest położenie znacznej części gminy w granicach Ojcowskiego Parku Narodowego oraz jego otuliny. Teren ten wyróżnia się występowaniem unikatowych form krasowych, takich jak ostańce wapienne, skały, jaskinie i głębokie doliny. Szczególnie cenne są doliny Prądnika i Sąspówki, które tworzą charakterystyczny krajobraz jurajski o dużych walorach przyrodniczych i widokowych.

Istotnym elementem środowiska naturalnego są liczne jaskinie i schroniska skalne, będące siedliskiem rzadkich gatunków zwierząt, w tym nietoperzy. Obszary te mają znaczenie nie tylko przyrodnicze, ale także naukowe i edukacyjne, ponieważ dokumentują procesy geologiczne oraz historię osadnictwa człowieka.

Na terenie gminy występują cenne zbiorowiska roślinne, w tym murawy kserotermiczne, buczyny, grądy oraz zbiorowiska łąkowe. Duża różnorodność siedlisk sprzyja występowaniu wielu gatunków roślin chronionych i rzadkich. Lasy zajmują znaczną część powierzchni gminy i pełnią ważną funkcję ekologiczną, krajobrazową oraz rekreacyjną.

Bogata jest także fauna. Obszar gminy stanowi ważne miejsce bytowania wielu gatunków ptaków, drobnych ssaków i owadów, a doliny rzeczne pełnią funkcję naturalnych korytarzy ekologicznych. Szczególne znaczenie mają stanowiska nietoperzy związane z jaskiniami, które należą do najcenniejszych elementów lokalnego dziedzictwa przyrodniczego.

Ważnym komponentem środowiska są także wody powierzchniowe i podziemne. Rzeki Prądnik i Sąspówka kształtują lokalny krajobraz oraz wpływają na warunki siedliskowe. Obszar ten jest również istotny z punktu widzenia ochrony zasobów wód podziemnych, związanych z budową geologiczną terenów krasowych.

Znaczna część gminy objęta jest różnymi formami ochrony przyrody. Poza Ojcowskim Parkiem Narodowym są to m.in. obszary Natura 2000, rezerwaty przyrody oraz obszary chronionego krajobrazu. Świadczy to o wysokiej wartości środowiska naturalnego oraz jego znaczeniu w skali ponadlokalnej.

Dużym atutem jest także stosunkowo niewielkie przekształcenie środowiska przez działalność człowieka. Mimo bliskości Krakowa zachował się tu naturalny krajobraz z mozaiką lasów, pól, łąk i dolin, co sprzyja zachowaniu bioróżnorodności oraz stanowi istotny potencjał dla rozwoju turystyki i rekreacji.

Ojcowski Park Narodowy

Południowa część obszaru sołectwa Sąspów leży na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego, jednego z najpiękniejszych krajobrazowo i najcenniejszych przyrodniczo parków narodowych w kraju. Powstał w 1956 r. jako jedyny na terenie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej i jednocześnie powierzchniowo najmniejszy w Polsce. Utworzony został w celu ochrony naturalnego krajobrazu doliny Prądnika. Posiada powierzchnię 2.145,62ha (otulina 6.777 ha), z czego 385 ha objętych zostało ścisłą ochroną. Park posiada bardzo rozczłonkowane terytorium, a jego granica liczy blisko 60 km. Obszar Parku obejmuje głębokie doliny Prądnika i Sąspówki wraz z falistą wierzchowiną usianą rozproszonymi ostańcami. Formy te powstały w wyniku procesów erozyjnych działających w górnojurajskich wapiennych skałach budujących ten obszar. Charakterystyczne dla tego terenu zjawiska krasowe są przyczyną występowania licznych jaskiń, szczelin i malowniczych form skalnych - baszt, bram i ambon. Szata roślinna tworzy skomplikowany układ przestrzenny, odzwierciedlający zróżnicowanie warunków siedliskowych, często obok siebie występują

zbiorowiska o odmiennym charakterze ekologicznym. Większą część ostoi pokrywają lasy grądowe, buczyny i o mniejszych powierzchniach bory mieszane. W dnach dolin zachowały się fragmenty mezofilnych łąk i pastwisk oraz roślinność nadpotokowa. Ojcowski Park Narodowy stanowi obszar o zasadniczym znaczeniu dla zachowania bioróżnorodności terenów położonych w zasięgu jego oddziaływania. Występuje tu wiele rzadkich i zagrożonych oraz podlegających prawnej ochronie gatunków roślin naczyniowych i zwierząt. Na terenie Gminy Jerzmanowice-Przeginia park zajmuje obszar 300,10 ha - 13,99%. Pomimo znacznych przeobrażeń antropogenicznych przyroda zachowała tu dużą różnorodność. Na bogactwo flory składa się ok. 950 gatunków roślin naczyniowych, ponad 230 gatunków mchów i wątrobowców, 1200 odmian grzybów i ok. 200 rodzajów porostów. Występują tu 84 gatunki roślin prawnie chronionych. Liczbę występujących tu gatunków zwierząt szacuje się na 11 tys. Charakterystyczną dla OPN grupą zwierząt i będącą jego symbolem są zamieszkujące jaskinie nietoperze – występuje ich tutaj 17 gatunków, najczęstszymi są nocek duży i podkowiec mały. Na terenie parku występuje ponad 50 źródeł krasowych, zwanych wywierzyskami. Głównym potokiem jest Prądnik, nie posiadający stałych dopływów, uchodzący bezpośrednio do Wisły. Wapienne podłoże terenu sprzyja powstawaniu jaskiń. Dotychczas opisano ich na terenie parku ponad 400. Powstały głównie w wyniku krasowego działania wód. Najdłuższe z nich to: Jaskinia Łokietka, Ciemna, Zbójecka, Okopy Wielka Dolna, Sąspowska, Krakowska, Biała i Koziarnia.

Obszar Natura 2000 - Dolina Prądnika PLH120004

Obszar siedlisk przyrodniczych znajduje się częściowo w granicach gminy, obejmuje głębokie doliny Prądnika i Sąspówki wraz z falistą wierzchowiną usianą rozproszonymi ostańcami, będącymi typowymi elementami krajobrazu Jury Krakowsko-Częstochowskiej.

Charakterystyczne dla tego terenu zjawiska krasowe są przyczyną występowania licznych jaskiń, szczelin i form skalnych - baszt, bram, ambon itp. Szata roślinna tworzy skomplikowany układ przestrzenny, odzwierciedlający zróżnicowanie warunków siedliskowych. Większą część ostoi pokrywają lasy grądowe, buczyny i na mniejszych powierzchniach, bory mieszane. Na stromych zboczach i skałach występują ciepłolubne zarośla, murawy kserotermiczne i wapieniolubne zbiorowiska naskalne. W dnach dolin zachowały się fragmenty mezofilnych łąk i pastwisk oraz roślinność nadpotokowa. Obszar ważny dla zachowania bioróżnorodności. Występuje tu wiele rzadkich i zagrożonych oraz podlegających prawnej ochronie gatunków roślin naczyniowych i zwierząt. Łącznie notowano tu występowanie 13 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Stwierdzono też obecność 13 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, szczególnie dobrze zachowały się typowo wykształcone płaty buczyn i jaworzyn.

Obszar Natura 2000 - Dolinki Jurajskie PLH120005

Obszar siedlisk przyrodniczych znajduje się częściowo w granicach gminy, Obszar położony jest na terenie dużego regionu geologicznego Monokliny śląsko-Krakowskiej. Największe znaczenie w budowie

geologicznej monokliny mają wapienie wieku jurajskiego, będące najbardziej charakterystycznymi skałami na tym terenie, decydującymi o jej niepowtarzalnym charakterze. Na teren ostoi składa się 11 enklaw, dobrze zachowanych pod względem przyrodniczym. Obejmują one obszar wyżynny, zbudowany z wapieni górnojurajskich, pokrytych warstwą lessu z wciętymi dolinami potoków, o charakterze skalistych jarów krasowych. Ich ujścia są zwykle zwężone i zamknięte skalnymi bramami, zaś zbocza urozmaicone różnorodnymi formami skalnymi, jak pojedyncze maczugi, bastiony lub masywy (natura2000.gdos.gov.pl). Występują w nich liczne jaskinie z bogatą szatą naciekową. Wierzchowina pokryta jest głównie polami uprawnymi oraz niewielkimi kompleksami lasów grądowych i bukowych, które porastają też zbocza dolin. Wśród leśnych zbiorowisk roślinnych dominują różnorodne zespoły buczyn (żyzna buczyna karpacka, ciepłolubna buczyna storczykowa, kwaśna buczyna niżowa) i grądów, w mniejszym stopniu występują bory mieszane, łęgi olszowe oraz jaworzyna górska. Wąwozami płyną potoki i z nimi związane są płaty szuwarów i turzycowiska, a także łąki i pastwiska. Dolne partie zboczy dolin pokryte są murawami kserotermicznymi i ciepłolubnymi zaroślami (natura2000.gdos.gov.pl). Jest to obszar o wysokiej bioróżnorodności. Stwierdzono tu występowanie 10 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Najcenniejsze są murawy kserotermiczne, płaty buczyn, grądów i sporadycznie jaworzyn. Notowano tu obecność 8 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Występują tu licznie rzadkie i zagrożone gatunki roślin naczyniowych, w tym prawnie chronione. Jest to miejsce występowania rzadkich i chronionych gatunków zwierząt, w tym sześciu gatunków nietoperzy. Jedno z kilku stwierdzeń podkowca dużego w Polsce.

Rezerwat Dolina Szklarki

Rezerwat położony jest w całości na terenie Gminy Jerzmanowice-Przeginia. Jest rezerwatem leśnym utworzonym w 1989 r. dla ochrony fitocenotycznych zbiorowisk leśnych lasu wyżynnego. Zajmuje powierzchnie 46,69 ha. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie ze względów przyrodniczych, krajobrazowych i naukowych zróżnicowania biocenoz (buczyna karpacka, ciepłolubna buczyna naskalna, kwaśna buczyna, grąd, murawy i zarośla kserotermiczne).

Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie

Park wchodzi w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, został utworzony w 1981 r. Na terenie gminy znajduje się część parku wraz z otuliną. Na terenie parku znajduje się Rezerwat Dolina Szklarki.

Pomniki przyrody nieożywionej i ożywionej

Na terenie gminy zarejestrowanych jest 35 pomników przyrody, głównie przyrody nieożywionej (skałki i grupy skałek). Odznaczają się one szczególną wartością kulturową, naukową, historyczno-pamiątkową i przede wszystkim krajobrazową.

5.2.2. Zarys historii obszaru Gminy

Najstarsze ślady działalności ludzkiej dokumentowane są badaniami archeologicznymi, które na terenie gminy Jerzmanowice-Przeginia i sąsiednich obszarach Wyżyny Krakowskiej są bardzo liczne. Na Wyżynie Krakowskiej odkryte zostały pochodzące z paleolitu pozostałości życia małych izolowanych grup łowców o neandertalskim typie fizycznym - ten typ penetracji ludzkiej zakończył się na Wyżynie Krakowskiej ok. 40 tys. lat p.n.e. W środkowej fazie zlodowacenia Würm na terenach jurajskich pojawił się Homo sapiens – obozujące tu gromady łowców polowały w zorganizowany sposób na niedźwiedzie i inne duże ssaki. Ich pozostałością są m.in. materiały zaliczane do kultury jerzmanowickiej, pochodzące z górnego paleolitu, datowane na okres pomiędzy 40 a 10 tys. lat p.n.e. W okresie późnego paleolitu na terenach jurajskich żyły grupy ludzkie zaliczane do kultury prądnickiej. Od początku neolitu (4500-1800 lat p.n.e.) obszary Wyżyny Krakowskiej nabrały szczególnego znaczenia, przede wszystkim jako obszar eksploatacji poszukiwanego surowca krzemiennego. Poza głęboko wciętymi dolinami rozwijało się również osadnictwo rolnicze. Następujące później zastępowanie krzemienia metalem w produkcji narzędzi spowodowało utratę znaczenia obszaru jurajskiego, który był dość słabo wykorzystywany rolniczo. Osadnictwo ludności z okresu wpływów rzymskich było na tym obszarze nietrwałe, a regularne osadnictwo miało miejsce na tych terenach we wczesnym średniowieczu.

W końcu X w. ziemie będące zalążkiem późniejszej Małopolski podporządkowane zostały Mieszkowi I, a w początku XI w. Kraków został ich stolicą. Gmina Jerzmanowice-Przeginia leży w terenach, gdzie czynnikiem decydującym o powstawaniu osad było położenie obszaru posiadającego walory obronne na przedpolu Krakowa, sąsiedztwo ośrodków górniczych Olkusza i Sławkowa oraz istnienie zamków i grodzisk strzegących szlaków komunikacyjnych. Główny gościniec z Krakowa na Śląsk odgrywający ważną rolę w procesie osadnictwa prowadził właśnie przez obszar gminy Jerzmanowice-Przeginia.

Proces zasiedlania terenów należących do dzisiejszej gminy Jerzmanowice Przeginia był intensywny do końca XIV w. U schyłku średniowiecza zasadnicza sieć osadnicza była tu już wykształcona. Przemiany osadnicze w okresie nowożytnym polegały przede wszystkim na przekształcaniu istniejącej struktury. Na rozwój poszczególnych miejscowości wpływała sytuacja gospodarczo-polityczna, rozwój ten zależny był również od klęsk nieurodzaju, pożarów, wojen i okresów zarazy.

Do wczesnych osad w okolicy należy Przeginia, która pojawiła się w dokumentach w 1228 r. jako wieś płacąca dziesięcinę z nowizn, czyli z ról pozyskiwanych przez karczunek. W 1276 r. wystawiony został przywilej przeniesienia Przegini, położonej „przy drodze publicznej na wzgórzu zwanym „Kamowa Góra" na czynszowe prawo niemieckie. Za Kazimierza Wielkiego sołtys przegiński powołany był na ławnika sądu wyższego prawa niemieckiego na zamku krakowskim. Racławice znane są w latach 1325-27 jako osada parafialna, a przypuszczalna data lokacji Racławic jako wsi na prawie niemieckim przypada na koniec XIII w. Lokacja Jerzmanowic nastąpiła prawdopodobnie między rokiem 1325 a 1335, kiedy to parafia Jerzmanowice

pojawiła się w spisach świętopietrza. Osada była wówczas wsią królewską, której sołtys według przywileju z 1356 r. zasiadał wśród ławników sądu najwyższego prawa niemieckiego na zamku królewskim. W spisach świętopietrza z lat 1325-1327 wzmiankowana jest również parafia w Sąspowie, w której istniał drewniany kościół. Początki wsi Gotkowice sięgają XIII w. Z 1329 r. pochodzi natomiast przywilej lokacyjny wsi Szklary, które były lokowane na surowym korzeniu w zamian za 20 letni okres wolnizny dla osadników i 2-łanowe sołectwo dla zasadźcy. Z 1337 r. pochodzi pierwsza wzmianka o Czubrowicach będących wsią na prawie niemieckim. Sołtys Czubrowic zasiadał w 1337 r. wśród ławników w sądzie najwyższym prawa niemieckiego na zamku królewskim. W latach 1335-1337 istniał już w Jerzmanowicach drewniany kościół. Z 1389 r. pochodzi wzmianka o Racławicach, a z 1406 r. o Gotkowicach. Gotkowice należały do parafii Jerzmanowice (były jedyną osadą należącą do tej parafii). W XIV w. istniała w Gotkowicach gospoda zajezdna. W latach 1470-1480 było we wsi 6 łanów i 1 pręt kmiecy 1/12 łana. Taką samą liczbę łanów, na których gospodarowało 5 kmieci wskazuje lustracja z 1564 r. Źródła z XV w. wymieniają karczmy w Sąspowie i Przegini. W XV w. rozpoczął się w Polsce proces zakładania folwarków, z reguły przez właścicieli poszczególnych wsi. Na obszarze gminy Jerzmanowice-Przeginia w 3 ćw. XV w. pojawiają się informacje o folwarkach w Sąspowie i Jerzmanowicach, przy czym folwark w Jerzmanowicach zanikł już w pierwszej Polowie XVI w. W 1511 r. zbudowany został nowy drewniany kościół w Racławicach. Z XVI w. pochodzą informacje o karczmach Czubrowicach i Szklarach. W 1684 r. istniał w Gotkowicach nowo utworzony folwark. W 1696 r. wybudowany został kościół św. Jana Chrzciciela wraz ze szpitalem dla ubogich w Jerzmanowicach, a w XVIII w. powstały szpitale dla ubogich Racławicach i Sąspowie. W roku 1783 wybudowany został murowany kościół w Sąspowie. W 1789 r. zanotowano w Jerzmanowicach 662 mieszkańców i 115 domów, a w Sąspowie 474 mieszkańców i 86 domów. W 1791 r. działała w Jerzmanowicach karczma, a mieszkańcy miejscowości trudnili się furmaństwem. Wieś liczyła wówczas 558 mieszkańców i 114 domostw. Dokumenty z 1791 r. potwierdzają, że Sąspów liczył wtedy 84 domy i 436 mieszkańców, a Łazy 182 mieszkańców. W 1789 r. zanotowano w Racławicach 532 mieszkańców i 115 domów, a w 1791 r. 777 mieszkańców i 131 domów. W 1792 r. wieś liczyła 725 mieszkańców, działał tam browar, gorzelnia i 5 młynów wodnych. W 1789 r. w Szklarach było 50 domów i 256 mieszkańców, a w roku 1792 49 domów i 290 mieszkańców. Szklary w 1792 r. liczyły 290 mieszkańców, stał tam dwór, browar, młyn i karczma. W 1789 r. Przeginię zamieszkiwały 662 osoby. W1827 r. Jerzmanowice liczyły 114 domów i 832 mieszkańców, Przeginia 104 domy i 761 mieszkańców, a Racławice 143 domy i 972 mieszkańców. W Szklarach było 290 mieszkańców, 16 kmieci uprawiało 8 łanów. Folwark w Gotkowicach przetrwał do XIX w. Dwór stojący w pobliżu centrum Gotkowic został rozebrany w latach 70. XX w.

Współczesny rozwój przestrzenny miejscowości położonych w gminie Jerzmanowice-Przeginia nie spowodował zatracenia czytelności zasadniczych cech ich układu przestrzennego, reprezentujących różne typy rozplanowania.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Gmina Jerzmanowice-Przeginia posiada wyraźnie ukształtowany krajobraz kulturowy, którego charakter wynika z wielowiekowego osadnictwa, rolniczego sposobu gospodarowania oraz silnych związków z regionem krakowskim. Dziedzictwo kulturowe tego obszaru tworzy spójną całość obejmującą zarówno materialne ślady przeszłości – zabytkową zabudowę, układy wsi i obiekty sakralne – jak i elementy niematerialne, takie jak tradycje, pamięć historyczna i lokalna tożsamość społeczności.

Struktura osadnicza gminy ma genezę średniowieczną, a wiele miejscowości zachowało czytelny historyczny układ przestrzenny z centralnie położonymi kościołami, zabudową zagrodową i siecią dawnych dróg. Tradycyjny krajobraz kulturowy tworzą przede wszystkim zespoły zabudowy wiejskiej, w których dominują domy mieszkalne i budynki gospodarcze z końca XIX i początku XX wieku, wznoszone z drewna, kamienia i materiałów mieszanych. Zabudowa ta, choć często przekształcana, nadal stanowi ważny element tożsamości przestrzennej i świadectwo dawnego modelu życia opartego na rolnictwie.

Zabudowa tradycyjna, pierwotnie drewniana o konstrukcji zrębowej i drewniano murowana z wykorzystaniem miejscowego kamienia została wyparta przez murowaną zabudowę o bardzo zróżnicowanym charakterze. Do końca lat 60. XX w. budynki mieszkalne i gospodarcze stawiane były jeszcze w formie nawiązującej do tradycyjnej – parterowe o horyzontalnym układzie bryły i dwuspadowych dachach. W późniejszym okresie zabudowa zaczęła znacznie odbiegać od form tradycyjnych.

Istotną rolę w krajobrazie kulturowym odgrywa architektura sakralna. Kościoły parafialne, kaplice i liczne kapliczki przydrożne są charakterystycznym elementem przestrzeni publicznej i prywatnej. Stanowią one nie tylko obiekty o wartości historycznej i artystycznej, ale także ważne miejsca integrujące społeczność lokalną. Są związane z tradycją religijną regionu, a ich obecność podkreśla ciągłość kulturową i silne zakorzenienie mieszkańców w lokalnej wspólnocie.

Na charakter kulturowy gminy istotny wpływ miało także jej położenie w obrębie Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Naturalne ukształtowanie terenu, obecność dolin, skał wapiennych i jaskiń sprzyjały osadnictwu już od czasów prehistorycznych, co znajduje potwierdzenie w licznych stanowiskach archeologicznych. W szczególności obszary takie jak dolina Sąspówki czy okolice jaskiń należą do ważnych miejsc związanych z najstarszym osadnictwem człowieka na tym terenie. Dziedzictwo to, choć ma charakter materialny, stanowi również element tożsamości kulturowej i buduje poczucie historycznej ciągłości miejsca.

Ważnym składnikiem krajobrazu kulturowego są również obiekty związane z dawną działalnością gospodarczą – młyny, kuźnie czy budynki użyteczności publicznej. Świadczą one o przemianach społecznych i ekonomicznych zachodzących na przestrzeni XIX i XX wieku oraz o stopniowym przechodzeniu od tradycyjnego rolnictwa do bardziej zróżnicowanych form aktywności mieszkańców.

Elementem dziedzictwa kulturowego jest również pamięć historyczna związana z wydarzeniami XX wieku, w tym okresem II wojny światowej. Pomniki, tablice pamiątkowe oraz miejsca upamiętniające lokalne wydarzenia i osoby zasłużone pełnią funkcję symboliczną i stanowią przestrzeń kształtowania wspólnej pamięci społecznej.

Współczesny krajobraz kulturowy gminy jest efektem nakładania się różnych warstw historycznych – od śladów pradziejowego osadnictwa, przez średniowieczne struktury wsi, po zabudowę z przełomu XIX i XX wieku oraz współczesne przekształcenia. Mimo postępującej suburbanizacji i modernizacji, wiele miejscowości zachowuje tradycyjny, wiejski charakter, który pozostaje jednym z najważniejszych wyróżników tożsamości gminy.

5.2.4. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy

Najwyższe znaczenie dla gminy Jerzmanowice-Przeginia mają obiekty wpisane do rejestru zabytków, opisane w rozdz. 5.2.5 kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja Apostoła z otoczeniem w Jerzmanowicach, kaplica św. Jana Chrzciciela w Jerzmanowicach, kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP z otoczeniem w Racławicach, kościół parafialny p.w. św. Katarzyny z otoczeniem w Sąspowie, a także stanowiska archeologiczne.

Dla krajobrazu kulturowego gminy znaczenie mają również dwie zachowane wille z początku XX w.: „Warzechówka" i „Koziarnia".

Willa „Warzechówka" jest budynkiem w typie willi uzdrowiskowej, jednym z najokazalszych wśród nielicznych obiektów tego typu na terenie gminy. Plan, kształt i wystrój budynku są charakterystyczne dla okresu 20-lecia międzywojennego.

Budynek na wysokim, kamiennym przyziemiu, parterowy z użytkowym poddaszem, na rzucie prostokąta. Od frontu obszerny, dwukondygnacyjny ryzalit. Budynek nakryty jest dwuspadowym dachem krytym blachą, z głębokim okapem o wysuniętych, zaciosanych ukośnie belkach. Ściany w przyziemiu są wykonane z łamanego kamienia, a wyżej drewniane o konstrukcji sumikowo-łątkowej. Elewacje są szalowane deskowaniem pionowym i poziomym. Elewacja frontowa jest trójosiowa, z ryzalitem pośrodku, z półkolistą arkadą w przyziemiu.

Fotografia 1. Widok na Willę „Koziarnia"

Willa „Koziarnia" to jedyny zachowany na terenie gminy dwór ziemiański. Budynek o formie charakterystycznej dla okresu 20-lecia międzywojennego nawiązujący do tzw. "stylu dworkowego" i malowniczych rozwiązań "stylu Budynek narodowego". w rzucie zbliżonym do prostokąta, z ryzalitami od strony frontowej, zasadniczo z i użytkowanym parterowy poddaszem piętrem w części południowej (ryzality, facjata), o rozczłonkowane, malowniczej bryle (ryzality i facjaty oraz lukarny w strefie dachu). Elewacje tynkowane, z zaakcentowaną partią cokołową przyziemia, profilowanymi opaskami otworów okiennych i drzwiowych oraz profilowanym gzymsem podokapowym. Otwory okienne i drzwiowe prostokątne i zamknięte półkoliście z nową stolarką. Dachy dwu i czterospadowe, kryte dachówką ceramiczną. Główne wejście poprzedzone schodami i drewnianym gankiem - loggią złożoną z ozdobnie wyciętych filarków z mieczami ukształtowanym na arkady podcienia.

Dla tradycyjnego krajobrazu kulturowego największe znaczenie mają drewniane domy mieszkalne zachowane w Sąspowie (nr 65), Czubrowicach (nr 80), spichlerz w Szklarach (naprzeciw nr 35), młyn w Racławicach (nr 105) oraz budynek starej plebanii w Sąspowie. Są one szczególnie ważne ze względu na niewielką ilość dobrze zachowanej drewnianej zabudowy znajdującej się w ewidencji zabytków.

Fotografia 2. Przykład zachowanej tradycyjnej zabudowy gospodarczej – spichlerz, Szklary za nr 35

Ważną rolę w krajobrazie gminy odgrywają również kapliczki przydrożne.

5.2.5. Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Małopolskiego

Na terenie gminy Jerzmanowice-Przeginia znajdują się 4 obiekty, wpisane do rejestru zabytków województwa małopolskiego. Zostały przedstawione w poniższej tabeli.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA NA LATA 2025-2028

Tabela 1. Wykaz obiektów ujętych w rejestrze zabytków nieruchomych województwa małopolskiego na terenie gminy Jerzmanowice-Przeginia

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Data wpisu
1.	Jerzmanowice	kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja Apostoła	A-336/M	23.01.1984
2.	Jerzmanowice	kaplica św. Jana Chrzciciela	A-355/M	24.12.1955
3.	Racławice	kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP	A-307/M	06.12.1971
4.	Sąspów	kościół parafialny p.w. św. Katarzyny z otoczeniem	A-315/M	30.05.1972

Fotografia 3. Widok na Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja Apostoła z otoczeniem w Jerzmanowicach

A-336/M – Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja Apostoła z otoczeniem w Jerzmanowicach (wpis z dnia 23. 01.1984 r.). Klasycystyczny kościół został zbudowany w latach 1827-1830 na miejscu drewnianego, został przebudowany i powiększony w 1876 r. Po II Wojnie Światowej kościół był kilkakrotnie remontowany. Kościół jest usytuowany na niewielkim wzniesieniu, w centrum Jerzmanowic, zwrócony fasadą w kierunku północnym. Został wymurowany z cegły, tynkowany. Jest to kościół jednonawowy, założony na rzucie wydłużonego prostokąta. Wnętrze nawy oświetlone jest sześcioma prostokątnymi oknami. We wnętrzu ponad gzymsem namalowane są postacie czterech ewangelistów. Na suficie znajdują się malowane kompozycje projektu prof. Jerzego Nowosielskiego. W ścianie zachodniej nawy umieszczone jest epitafium ks. Piotra Szczepańczyka z pocz. XX w. W ścianie przedsionka znajduje się tablica z czarnego marmuru upamiętniająca konsekrację kościoła w 1884 r.

Stan zachowania obiektu – dobry.

W ostatnich latach przy kościele prowadzone są prace remontowe i konserwatorskie o charakterze etapowym. W 2024 r. realizowano m.in. montaż drewnianych schodów i balustrad we wnętrzu świątyni (z dofinansowaniem ze środków publicznych) oraz roboty związane z odwodnieniem wraz z izolacją fundamentów przy obiekcie. Działania te wpisują się w bieżące prace zabezpieczające i modernizacyjne przy zabytku.

A-355/M – kaplica św. Jana Chrzciciela w Jerzmanowicach (wpis z Barokowa dnia 24.12.1955 r.). kaplica została wybudowana w 1696 r. Kaplica jest murowana, jednonawowa, od strony południowej zamknięta półkolistym prezbiterium. W części zachodniej znajduje się niewielka zakrystia. Wewnątrz zachowane barokowe wyposażenie: ołtarz z późnobarokowym tryptykiem oraz krucyfiks.

Fotografia 4. Widok na kaplicę św. Jana Chrzciciela w Jerzmanowicach

W ostatnich dekadach przy kaplicy prowadzone były systematyczne prace remontowo-konserwatorskie. Kapitalną renowację rozpoczęto w 1999 r. (m.in. dach, odwilgocenie murów, instalacje, konserwacja wyposażenia). W kolejnych latach kontynuowano prace przy elewacji i elementach konstrukcyjnych, w tym przy pokryciu gontowym.

A-307/M – kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP z otoczeniem w Racławicach (wpis z dnia 06.12.1971 r.) Zbudowany w 1511 r. Uznany za świątynię późnogotycką. Na przełomie XVII i XVIII w. dobudowano do niego wieżę. Ściany kościoła wzniesione są w konstrukcji zrębowej, oszalowane pionowo z listwowaniem. Nawa i prezbiterium są nakryte wspólnym gontowym dachem wielopołaciowym o dużym kącie spadku uzyskanym dzięki zastosowaniu gotyckiej więźby storczykowej.

Fotografia 5. Widok na kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP z otoczeniem w Racławicach

Dodatkowo więźba dachowa została wzmocniona przez umieszczenie pod okapami zewnętrznych zaczepów. Wieża o wiele niższa od głównego dachu posiada lekko pochylone ściany o konstrukcji słupowo - ramowej oraz nakryta jest gontowym dachem trójspadowym. Prezbiterium jest węższe od nawy oraz zamknięte trójbocznie, po jego północnej stronie znajduje się zakrystia. W kościele można podziwiać gotyckie detale ciesielskie z czasu budowy świątyni. Portal drzwi prowadzących do zakrystii zamyka łuk ostry, a same drzwi okute są ukośną kratą. Dwa inne portale oraz obramowania okien są zwieńczone łukami o wykroju w tzw. ośli grzbiet. Ściany pokrywa renesansowa polichromia z połowy XVII wieku, która przedstawia sceny pasyjne i maryjne oraz wizerunki świętych. Najcenniejsze gotyckie zabytki wyposażenia to rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem z początku XV wieku, krucyfiks na belce tęczowej, obrazy czterech Świętych Dziewic i Zwiastowania z 1472 roku, tryptyk Św. Rodziny z około 1520 roku, dwa skrzydła i cztery kwatery z dawnego poliptyku z patronami świętych i scenami Męki Pańskiej z XVI wieku oraz późnogotyckie rzeźby Matki Boskiej i św. Jana Ewangelisty z 1511 roku. Ołtarz główny późnobarokowy z I połowy XVIII wieku z obrazem Matki Boskiej Śnieżnej z Dzieciątkiem. Natomiast ołtarze

boczne pochodzą z około 1700 roku, znajdują się w nich obrazy świętych św. Piotra i Pawła oraz rzeźbiona grupa Ukrzyżowania. Chrzcielnica z marmuru dębnickiego datowana jest na XVII wiek.

W ostatnich latach przy kościele parafialnym pw. Narodzenia NMP w Racławicach prowadzone były sukcesywne prace remontowe i konserwatorskie o charakterze etapowym. Obejmowały one m.in. prace konserwatorskie przy ołtarzu Ukrzyżowania, roboty przy elewacji i pokryciu dachowym, modernizację instalacji, bieżące naprawy konstrukcji oraz prace porządkowe i inwestycyjne w obrębie otoczenia świątyni (teren przykościelny, ogrodzenie, ciągi piesze). Zadania realizowano przy udziale środków własnych parafii oraz dotacji publicznych. Działania te miały na celu poprawę stanu technicznego obiektu i jego zabezpieczenie przed degradacją.

A-315/M – kościół parafialny p.w. św. Katarzyny z otoczeniem w Sąspowie (wpis z dnia 30.05.1972 r.). Wbudowany został w 1760 r. w miejscu wcześniejszego. Kościół ma kształt przedłużonego ośmiokąta, jednonawowy. Od południa znajduje się mała kruchta. Wewnątrz niej oryginalne drzwi i ciekawy drewniany portal, a od północy zakrystia z oddzielnym wejściem. Posadzka murowana, układana w szachownicę. Pod chórem wejście do podziemi, obecnie zamurowane. We wnętrzu kościoła znajduje się barokowy obraz Matki Boskiej Śnieżnej (XVIII w.). Obok kościoła stoi drewniana dzwonnica o charakterystycznym dachu z baniastą kopułą.

Fotografia 6. Widok na kościół parafialny p.w. św. Katarzyny z otoczeniem w Sąspowie

W ostatnich latach (po 2015 r.) przy kościele pw. św. Katarzyny w Sąspowie prowadzono etapowe prace remontowo-konserwatorskie finansowane ze środków własnych parafii oraz dotacji publicznych. Roboty obejmowały bieżące naprawy konstrukcji i pokrycia dachowego, prace przy elewacji, instalacjach oraz utrzymaniu otoczenia.

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami rejestrowymi przez ich właścicieli i użytkowników reguluje przede wszystkim ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym m.in. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

Obowiązek zgodnego z przepisami użytkowania i zarządzania obiektem zabytkowym spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Niezależnie od w/w obowiązków użytkownik zabytku jest zobowiązany zawiadomić służby konserwatorskie o:

1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;

2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;

3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;

4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków, pozwolenia konserwatorskiego wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Właściciel lub posiadacz zabytku może wystąpić do właściwego konserwatora zabytków o wydanie w formie pisemnej zaleceń konserwatorskich, pomocnych w przygotowaniu dokumentacji projektowej czy sformułowaniu zakresu planowanych prac. Zalecenia konserwatorskie mają na celu określenie sposobu korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także określenie zakresu dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

5.2.6. Zestawienie obiektów z terenu Gminy Jerzmanowice-Przeginia wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków

Ewidencja zabytków, w brzmieniu w/w Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 ze zm.), art. 21, jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencja zabytków jest uporządkowanym zbiorem opracowań, wykonywanym wg jednorodnych wzorców, stanowiącym podstawowe informacje o obiektach zabytkowych. Krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków prowadzi Generalny Konserwator Zabytków. Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

Na dzień opracowania dokumentu w GEZ znajduje się 36 obiektów w tym głównie:

- sakralne,
- mieszkalne,
- gospodarcze,
- obiekty małej architektury.

Gminna Ewidencja Zabytków (GEZ) w Gminie Jerzmanowice-Przeginia w formie zbioru kart adresowych została założona w 2007 roku. Jej weryfikacja została przeprowadzona w 2020 roku. W roku 2024 wyłączono z Gminnej Ewidencji Zabytków dom mieszkalny nr 80, zlokalizowany na dz. ew. nr 124/2 w miejscowości Łazy, gm. Jerzmanowice-Przeginia.

Tabela 2. Obiekty w gminnej ewidencji zabytków (w 2007 i 2020 roku)

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
1.	Czubrowice 75	dawny młyn		
2.	Czubrowice 75	stodoła		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
3.	Czubrowice 81a	stodoła		
4.	Czubrowice 79a	dom (chałupa)		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
5.	Gotkowice 74	Dom		
6.	Jerzmanowice, ul. Kościelna	kościół parafialny pw. św. Bartłomieja, teren przykościelny		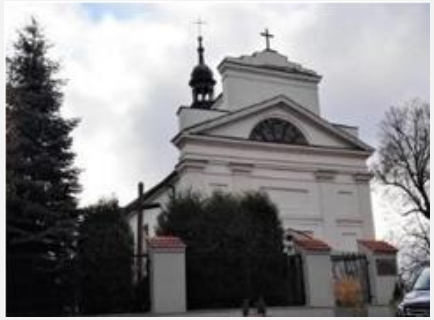

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
7.	Jerzmanowice, ul. Jana III Sobieskiego, obok nr 68	kaplica pw. św. Jana Chrzciciela, teren przykościelny		
8.	Jerzmanowice, przy domu ul. Centralna 55	kapliczka		

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
9.	Jerzmanowice, ul. Jana III Sobieskiego 68	dawny dom starców		
10.	Jerzmanowice, Centralna 42	dom		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
11.	Łazy, przy skrzyżowaniu ul. Nad Stokiem i Granicznej w Jerzmanowicach	kapliczka		
12.	Łazy, przed nr 65	kapliczka		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
13.	Łazy, przed nr 15	kapliczka		
14.	Łazy, 15	dom		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
15.	Łazy, 15	obora		
16.	Łazy, 37	d. dwór, ob. schronisko PTSM		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
17.	Łazy, 69	dom		
18.	Łazy, 80	budynek gospodarczy		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
19.	Przeginia	kościół parafialny p.w. Zbawiciela i św. Jana Nepomucena		
20.	Przeginia 108	dom		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
21.	Racławice	kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, teren przykościelny ze starodrzewem		
22.	Racławice 105	dawny młyn		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
23.	Racławice 163	spichlerz		
24.	Racławice 189	dom		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
25.	Racławice 221	dom		
26.	Racławice 234	zagroda (dom i d. młyn)		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
27.	Racławice, naprzeciw nr 234	spichlerz		
28.	Sąspów	kościół parafialny pw. św. Katarzyny, dzwonnica, teren przykościelny		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
29.	Sąspów 30	stara plebania		
30.	Sąspów 30	stodoła plebańska		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
31.	Sąspów 65	dom		
32.	Sąspów 31	dawna kuźnia (?)		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
33.	Sąspów, za numerem 89 w stronę granicy gminy	willa „Warzechówka”		
34.	Sąspów 89	willa „Koziarnia”		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Adres	Obiekt	Zdjęcie z poprzedniej ewidencji	Zdjęcie z 2020 r.
35.	Szklary 35	dawna szkoła		
36.	Szklary, za nr 35	spichlerz		

Ogólny stan zachowania obiektów w gminnej ewidencji zabytków można ocenić jako zróżnicowany, lecz w większości przypadków stabilny. Znaczna część budynków pozostaje w dobrym lub zadowalającym stanie technicznym i jest utrzymywana przez właścicieli. Dotyczy to zwłaszcza obiektów zamieszkałych oraz obiektów sakralnych, które są regularnie remontowane i objęte bieżącą opieką. W wielu przypadkach widoczne są wymiany pokryć dachowych, naprawy elewacji czy uporządkowanie otoczenia, co świadczy o kontynuowaniu funkcji użytkowej.

Jednocześnie zauważalne są przekształcenia wynikające z modernizacji – w szczególności zmiany stolarki okiennej, wprowadzanie współczesnych materiałów wykończeniowych, ociepleń czy przebudów. Z jednej strony pozwala to na dalsze użytkowanie obiektów, z drugiej – w niektórych przypadkach prowadzi do częściowej utraty pierwotnych cech architektonicznych.

Najbardziej wrażliwą grupę stanowią obiekty drewniane oraz dawne budynki gospodarcze, które w części przypadków wykazują oznaki stopniowej degradacji. Dotyczy to zwłaszcza stodół, spichlerzy i pojedynczych domów niezamieszkałych, gdzie widoczne są uszkodzenia konstrukcji, zły stan pokryć dachowych lub zarastanie roślinnością. W takich przypadkach utrzymanie wskazane w ewidencji należy rozumieć jako potrzebę zachowania obiektu, jednak jego przyszłość zależy od faktycznego użytkowania i możliwości remontowych właścicieli.

W bardzo złym stanie, wymagającym podjęcia pilnych prac remontowych dla uniknięcia całkowitego utracenia budynku jest dom (chałupa) nr 79a w Czubrowicach. Prac naprawczych i renowacyjnych wymaga również kilka budynków, np. stodoła nr 75 w Czubrowicach. Przebudowie uległ dom nr 221 w Racławicach – budynek został ocieplony, co przykryło jego elewację, jednak zachowana została bryła, układ okien oraz drewniana ściana szczytowa.

Na tle całego zasobu wyróżniają się obiekty sakralne i publiczne, które zachowały wysoką czytelność historycznej formy i pozostają w bardzo dobrym stanie. Są one silnie zakorzenione w przestrzeni kulturowej i pełnią funkcje integrujące społeczność lokalną, co sprzyja ich ochronie.

W dobrym stanie jest większość występujących na terenie gminy kapliczek jednak wymagają one okresowych prac konserwatorskich. Są one na ogół eksponowane, ale ich otoczenie wymaga bieżących prac pielęgnacyjnych.

Zabytki stanowiące własność gminy Jerzmanowice-Przeginia

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku

jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym.

Gmina Jerzmanowice-Przeginia posiada prawa własności do następujących obiektów zabytkowych:

- Kapliczka, ul. Centralna przy budynku nr. 55 w Jerzmanowicach – stan dostateczny,
- Dawny dom starców, ul. Jana III Sobieskiego 68 w Jerzmanowicach – stan dobry,
- Kapliczka, przy skrzyżowaniu ul. Nad Stokiem i Granicznej w Jerzmanowicach – stan dobry,
- Kapliczka przed nr 15 w Łazach – stan dobry/dostateczny.

Gmina Jerzmanowice-Przeginia jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowany do opieki nad nimi, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, prowadzania remontów i ich bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcić do dłuższych pobytów.

5.2.7. Zabytki ruchome

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zabytek ruchomy, jako „rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową".

Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zalicza się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami). Ponadto, prócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli, także ich wystrój architektoniczny nazywany jest zabytkiem ruchomym (np. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.).

Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zgodnie z Art. 10. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.):

1. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku.

2. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku

za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zgodnie z Art. 11. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.) do rejestru nie wpisuje się zabytku:

1. Wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa.
2. Wpisanego do inwentarza muzeum.
3. Wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Zabytki ruchome występujące na terenie gminy Jerzmanowice-Przeginia są w przeważającej mierze związane z obiektami sakralnymi i stanowią element ich historycznego wyposażenia. Najliczniejszą grupę tworzą przedmioty znajdujące się w kościołach parafialnych oraz kaplicach, takie jak ołtarze, rzeźby, obrazy, feretrony, chrzcielnice, elementy stolarki oraz dawne sprzęty liturgiczne. Obiekty te mają nie tylko wartość artystyczną i historyczną, ale również duże znaczenie dla lokalnej wspólnoty jako część tradycji religijnej i kulturowej.

Zabytkowe wyposażenie świątyń powstawało na przestrzeni wielu stuleci i często stanowi efekt działalności lokalnych fundatorów, rzemieślników oraz warsztatów artystycznych związanych z regionem krakowskim. W wielu przypadkach elementy te zachowały się w pierwotnym kontekście użytkowym, nadal pełniąc swoje funkcje liturgiczne, co dodatkowo podkreśla ich wartość kulturową i ciągłość tradycji.

5.2.8. Zabytki archeologiczne

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst - razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Obszar gminy Jerzmanowice-Przeginia był przedmiotem badań archeologicznych, w wyniku których zarejestrowanych zostało 361 stanowisk. Wartość sześciu z nich zadecydowała o wpisie ich do rejestru. Wśród zewidencjonowanych stanowisk bardzo liczne są takie, które dostarczyły wyrobów krzemiennych (krzemień jurajski podkrakowski) datowanych na epokę kamienia.

Do rejestru zabytków wpisanych zostało 6 zabytków archeologicznych. Pozostałości obozowiska pochodzącego ze środkowego paleolitu odkryto m.in. w Jaskini Nietoperzowej. W jaskini Koziarnia w Sąspowie oraz w Jaskini Nietoperzowej odkryte zostały pochodzące z górnego paleolitu materiały archeologiczne należące do kultury jerzmanowickiej. Jaskinia Koziarnia – jedno z najlepiej znanych stanowisk archeologicznych w Polsce, głównie dzięki badaniom prowadzonym przez profesora Waldemara Chmielewskiego pod koniec lat 50. i na początku lat 60. XX wieku.

W Sąspowie i w Jerzmanowicach odkryte zostały także neolityczne kopalnie i pracownie krzemieniarskie zaliczane do kultury lendzielskiej, datowane na drugą połowę IV tysiąclecia p.n.e.

Tabela 3. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Jerzmanowice-Przeginia

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia	Wpis do rejestru
1	A 99-55/87	Sąspów	obozowisko jaskiniowe (schr. pod Kościołem Zachodnie); obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe	lendzielska; przeworska	neolit; okr. wpływów rzymskich; średniowiecze	nr 1311
2	A 99-55/88	Sąspów	obozowisko jaskiniowe (Jask. Koziarnia); obozowisko jaskiniowe	jerzmanowicko-telmańska	paleolit środkowy – górny paleolit	nr 1096
3	A 99-55/89	Sąspów	obozowisko jaskiniowe (schr. w Jask. Ciasnej); obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe	łużycka	paleolit; neolit; ep. brązu	nr 1187
4	A 99-55/91	Sąspów	obozowisko jaskiniowe (schr. nad Jask. Niedostępną); obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe	magdaleńska; lendzielska; łużycka	paleolit górny; neolit; średniowiecze	nr 977
5	A 99-55/94	Sąspów	obozowisko jaskiniowe (schr. pod Kościołem Wschodnie); obozowisko jaskiniowe	przeworska	neolit; okr. wpływów rzymskich; średniowiecze	nr 1308

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia	Wpis do rejestru
6	A 99-55/104	Sąspów	kopalnia krzemienia; osada	kompleks lendzielsko-polgarski	neolit	nr 1363

Wykaz zabytków archeologicznych stanowi Aneks nr 2 do przedmiotowego opracowania.

5.2.9. Muzea i zabytki w zbiorach muzealnych

Na terenie gminy nie funkcjonuje duże muzeum instytucjonalne; rolę obiektu muzealno-edukacyjnego pełni Jaskinia Nietoperzowa w Jerzmanowicach, udostępniana turystycznie z ekspozycją przyrodniczą i historyczną.

To udostępniona turystycznie jaskinia z ekspozycją przyrodniczą i historyczną, traktowana jako niewielkie muzeum regionalne. W jej wnętrzu prezentowane są m.in. informacje o geologii, pradziejach osadnictwa oraz o nietoperzach, od których pochodzi nazwa obiektu. Pełni funkcję edukacyjną i jest jednym z ważniejszych punktów turystycznych gminy.

Fotografia 7. Widok na jaskinie nietoperzową

5.2.10. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne odgrywa istotną rolę w jednoczeniu i określaniu kulturowej tożsamości grup społecznych. Odzwierciedla jej oczekiwania, które są wyrażane m.in. w formie języka, literatury, muzyki, tańca, obyczajów, ubioru.

Dziedzictwo niematerialne gminy Jerzmanowice-Przeginia stanowi ważny element tożsamości lokalnej społeczności i jest związane zarówno z historią osadnictwa na tym obszarze, jak i z wielopokoleniową ciągłością tradycji rodzinnych oraz sąsiedzkich. Przejawia się ono w zwyczajach, obrzędach dorocznych, lokalnej twórczości, muzyce, kuchni regionalnej oraz działalności społecznej mieszkańców.

Obszar gminy od wieków zamieszkiwany był przez ludność związaną z regionem Krakowiaków Zachodnich. Tradycyjny model życia oparty na rolnictwie, pracy w kamieniołomach, rzemiośle oraz bliskości Krakowa sprzyjał kształtowaniu się silnych więzi społecznych i lokalnej tożsamości. Do dziś zachowały się elementy dawnej kultury ludowej, widoczne w obrzędowości, pieśniach, sposobach świętowania oraz pamięci o dawnych zwyczajach.

Istotnym nośnikiem dziedzictwa niematerialnego są wydarzenia cykliczne organizowane w poszczególnych miejscowościach, w tym dożynki, festyny parafialne, spotkania okolicznościowe i przeglądy artystyczne. Wydarzenia te integrują mieszkańców i pozwalają na podtrzymywanie tradycji związanych z muzyką, śpiewem, strojami ludowymi oraz lokalną kuchnią. Ważną rolę odgrywają także święta religijne, podczas których kultywowane są dawne formy celebracji, dekorowania domów i przygotowywania tradycyjnych potraw.

Szczególne znaczenie w podtrzymywaniu lokalnych tradycji mają koła gospodyń wiejskich oraz instytucje kultury działające na terenie gminy. Organizują one warsztaty, spotkania tematyczne, wydarzenia okolicznościowe i występy artystyczne, przekazując młodszym pokoleniom wiedzę o dawnych zwyczajach, rękodziele i lokalnej historii. W Czubrowicach aktywnie działa Koło Gospodyń Wiejskich prowadzące działalność teatralną i obrzędową, odtwarzając dawne zwyczaje i prezentując je podczas lokalnych uroczystości i przeglądów. Z kolei w Sąspowie funkcjonuje Orkiestra Dęta, wywodząca się z tradycji strażackiej, która od wielu lat uczestniczy w wydarzeniach religijnych i gminnych, stanowiąc ważny element lokalnej oprawy muzycznej.

Na terenie gminy silnie obecne są również tradycje rękodzielnicze, w tym rzeźbiarstwo, które w przeszłości było powszechną formą twórczości ludowej. Umiejętności związane z obróbką drewna, wykonywaniem elementów wystroju wnętrz, drobnych form rzeźbiarskich czy przedmiotów użytkowych przekazywane były z pokolenia na pokolenie i stanowią istotny element lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Ważnym składnikiem dziedzictwa niematerialnego jest także przekaz ustny – wspomnienia mieszkańców, lokalne opowieści, nazwy miejscowe oraz wiedza o dawnym sposobie życia. To właśnie w codziennych relacjach rodzinnych i sąsiedzkich utrwalana jest pamięć o przeszłości, zwyczajach i wydarzeniach ważnych dla społeczności.

Współcześnie dziedzictwo niematerialne gminy Jerzmanowice-Przeginia podtrzymywane jest przez mieszkańców, organizacje społeczne, parafie oraz instytucje kultury. Jego zachowanie i rozwijanie sprzyja integracji społecznej, wzmacnia poczucie lokalnej tożsamości oraz buduje więź z miejscem zamieszkania i jego historią.

Miejsca pamięci

Na obszarze gminy Jerzmanowice-Przeginia funkcjonują miejsca pamięci związane przede wszystkim z wydarzeniami historycznymi XX wieku, lokalnymi bohaterami oraz tradycją religijną. Stanowią one ważny element dziedzictwa niematerialnego, ponieważ utrwalają pamięć o przeszłości, kształtują lokalną tożsamość i są przestrzenią organizowania uroczystości rocznicowych, spotkań i praktyk społecznych.

Jednym z najważniejszych przykładów jest pomnik upamiętniający pacyfikację wsi Łazy z okresu II wojny światowej. Miejsce to wiąże się z dramatycznymi wydarzeniami, podczas których mieszkańcy zostali brutalnie potraktowani przez okupanta – wypędzeni z domów, przesłuchiwani i zastraszani. Pamięć o tych wydarzeniach jest wciąż żywa w lokalnej społeczności i przekazywana kolejnym pokoleniom jako część historii miejscowości.

Fotografia 8. pomnik upamiętniający pacyfikację wsi Łazy

Ważną rolę pełnią również tablice pamiątkowe i pomniki poświęcone lokalnym bohaterom oraz ofiarom tragicznych wydarzeń historycznych. Przykładem jest odsłonięta w Jerzmanowicach tablica upamiętniająca chorążego Stanisława Kućmierza, żołnierza 2. Korpusu Polskiego. Istotnym wydarzeniem o znaczeniu historycznym była także obchodzona w 2025 roku rocznica pacyfikacji wsi Racławice, w ramach której wzniesiono pomnik upamiętniający ofiary tych wydarzeń. Działania te pokazują, że pamięć historyczna pozostaje ważnym elementem wspólnotowej aktywności i lokalnej tożsamości.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron gminy, a także szans i zagrożeń.

Mocne strony:

1) Obecność obiektu sakralnego o wysokich walorach zabytkowych położonego na szlaku architektury drewnianej – kościół p.w. Narodzenia NMP w Racławicach
2) Obecność stanowisk archeologicznych o wysokich wartościach wpisanych do rejestru zabytków
3) Położenie w obrębie Jury Krakowsko-Częstochowskiej – silne powiązanie krajobrazu kulturowego z walorami przyrodniczymi
4) Duża ilość przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym odkryć związanych z tzw. kulturą jerzmanowicką
5) Znaczna liczba kapliczek i krzyży przydrożnych stanowiących charakterystyczną cechę krajobrazu kulturowego gminy
6) Czytelny, spójny krajobraz kulturowy o niewielkim stopniu przekształceń
7) Obecność miejsc pamięci i obiektów o znaczeniu historycznym
8) Koncentracja większości obiektów zabytkowych w miejscach dobrze dostępnych - wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych
9) Obecność szlaków turystycznych
10) Gminna Ewidencja Zabytków systematycznie aktualizowana
11) Dobry stan zachowania większości obiektów będących własnością gminy
12) Działalność Kół Gospodyń Wiejskich podtrzymujących tradycje niematerialne
13) Kameralny, spokojny charakter sprzyjający zachowaniu autentyczności miejsca
14) Bliskość Krakowa wzmacniająca potencjał kulturowy i turystyczny

Słabe strony:

1) Konkurencja turystyczna ze strony gmin sąsiednich
2) Niewielka liczba obiektów zabytkowych o randze ponadlokalnej
3) Pogarszanie się stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków
4) Niewielka liczba obiektów stanowiących przykłady tradycyjnej drewnianej zabudowy wiejskiej objętych ewidencją zabytków
5) Zły stan techniczny większości mieszkalnych budynków drewnianych, brak bieżącej opieki nad budynkami, obiekty są opuszczone, tereny wokół budynków nieuporządkowane
6) Niska świadomość dotycząca wartości i zagrożeń dotyczących stanowisk archeologicznych
7) Brak wyraźnie wykształconego centrum historycznego o charakterze reprezentacyjnym
8) Niewystarczające środki finansowe na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych
9) Niewystarczająca ekspozycja i oznakowanie części obiektów o wartości kulturowej

10) Starzenie się właścicieli tradycyjnych gospodarstw, co może przyspieszać zanikanie dawnej zabudowy
11) Brak wystarczającej promocji zasobów dziedzictwa kulturowego gminy jako produktu turystycznego

Perspektywy:

1) Rozwój turystyki i agroturystyki wykorzystanie walorów zasobów kulturowych dla rozwoju turystyki
2) Możliwość wykorzystania wyjątkowego dziedzictwa archeologicznego i jaskiń do rozwoju turystyki edukacyjnej i kulturowej
3) Rosnące zainteresowanie turystyką weekendową i krajoznawczą w strefie podmiejskiej Krakowa
4) Użytkowanie zabytków zahamowaniem procesu ich degradacji (utrzymanie funkcji historycznych, wprowadzanie nowych)
5) Rozwój szlaków tematycznych (historycznych, sakralnych, archeologicznych, krajobrazowych)
6) Tworzenie warunków dla wszystkich właścicieli zabytków poprzez np. porozumienia publiczno-prywatne, publiczno-publiczne, skutkujących zwiększeniem udziału w działalności turystycznej
7) Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł krajowych i zagranicznych (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków
8) Aktualizacja dokumentów strategicznych, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego
9) Współpraca gminy i organizacji pozarządowych z miejscowymi szkołami w zakresie włączenia do programów nauczania lekcji o lokalnym krajobrazie kulturowym, organizowanie wycieczek, których trasy uwzględniałyby zasoby zabytków regionalnych

Zagrożenia

1) Pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych, zwłaszcza budownictwa drewnianego
2) Rozpraszanie zabudowy i zacieranie historycznych układów ruralistycznych
3) Częściowy zanik tradycji i tożsamości regionalnych, związany ze zmianami stylu życia (zwłaszcza młodzieży)
4) Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru
5) Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych
6) Wzrastające koszty remontów obiektów zabytkowych
7) Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska
8) Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych

7. Założenia programowe

Przegląd zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zdiagnozowanie stanu zachowania zabytków, przeprowadzone na wstępnym etapie prac nad Programem Opieki nad Zabytkami stanowią podstawę formułowania celów i zadań. Ich realizacja powinna doprowadzić do stworzenia wizerunku gminy atrakcyjnej dzięki walorom kulturowym na równi z walorami przyrodniczymi, z potencjałem obszarów do rewitalizacji i obiektów do zagospodarowania.

W ramach realizacji PONZ wyznaczone zostały trzy cele strategiczne:

- Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego,
- Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Gminy,
- Budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania.

Wykaz planowanych działań w ramach wyznaczonych celów strategicznych przedstawiono w poniższej tabeli.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Tabela 4. Cele operacyjne i działania przewidziane do realizacji w ramach Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Jerzmanowice-Przeginia na lata 2025-2028

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
Cel strategiczny: Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego			
Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego	Prowadzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków	1. Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków 2. Weryfikacja obiektów gminnej ewidencji pod kątem wpisania nowych obiektów i wyłączenia obiektów w znacznym stopniu przebudowanych, które utraciły wartości zabytkowe 3. Udostępnienie kart GEZ na stronie www. Urzędu Gminy - Budowa komputerowej bazy danych o zabytkach (np. system GISON) 4. Opracowanie planu na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych 5. Prowadzenie prac inwestycyjnych i drogowych pod nadzorem archeologicznym	Gmina Jerzmanowice-Przeginia
	Opieka nad zabytkami gminnymi	1. Prowadzenie prac remontowo konserwatorskich na obiektach stanowiących własność gminy	Gmina Jerzmanowice-Przeginia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
	Rozszerzenie chronionego wpisem do rejestru zasobu dziedzictwa kulturowego	1. Wystąpienie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie „z urzędu" do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów z terenu gminy	Gmina Jerzmanowice-Przeginia
	Opracowanie dokumentów strategicznych uwzględniających kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego	1. Zwiększenie uwagi na prawidłowość treści dokumentów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami przy opracowywaniu nowych dokumentów gminnych o charakterze strategicznym (planów miejscowych, strategii, planu ogólnego itp.)	Gmina Jerzmanowice-Przeginia
Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Dofinansowywanie z budżetu Gminy Jerzmanowice-Przeginia prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach nie będących własnością gminy	1. Wsparcie gminy w ramach dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków (w miarę możliwości finansowych)	Gmina Jerzmanowice-Przeginia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
	Bieżąca opieka nad cennymi elementami dziedzictwa kulturowego	1. Wsparcie działań na rzecz poprawy stanu estetyki otoczenia kościołów z terenu Gminy 2. Bieżąca pielęgnacja cmentarzy, miejsc kultu i miejsc pamięci 3. Umieszczenie w pobliżu najcenniejszych obiektów tablic informacyjnych w języku polskim i angielskim 4. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.) 5. Dążenie do wyeksponowania zabytków w przestrzeni poprzez: zagospodarowanie ich otoczenia, systematyczne prowadzenie prac porządkowych w ich otoczeniu, rozważenie podświetlenia obiektów zabytkowych 6. Promowanie istniejących wartości krajobrazowych gminy oraz atrakcyjnych przestrzeni widokowych (oznaczenie punktów widokowych i tras krajoznawczych) 7. Podejmowanie działań eliminujących samowole budowlane oraz źle pojmowane prace remontowe zwłaszcza w odniesieniu do tradycyjnego budownictwa drewnianego (wymiana stolarki	Zarządcy, właściciele, Gmina Jerzmanowice-Przeginia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
		okiennej na PCV) oraz kapliczek przydrożnych: (wymiana płyt piaskowca na lastriko czy polerowany granit z zatraceniem historycznej formy obiektów, wymiana pokrycia dachowego, niejednokrotnie przebudowa obiektu z zatraceniem pierwotnego obrysu) wzmożona kontrola stanu technicznego obiektów o wartości historycznej	
	Wsparcie mieszkańców w zakresie możliwości pozyskania środków zewnętrznych na prace związane z renowacją i konserwacją zabytków	1. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich) 2. Zapoznanie mieszkańców z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych 3. Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych	Gmina Jerzmanowice-Przeginia, właściciele, inne podmioty

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
		4. Zachęcanie właścicieli tradycyjnej zabudowy drewnianej do podjęcia prac rewaloryzacyjnych obiektów zabytkowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji	
Cel strategiczny: Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Gminy			
Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Rozbudowa kulturowych tras turystycznych	1. Tworzenie nowych oraz rozbudowa i oznakowanie istniejących ścieżek i tras turystycznych wykorzystujących warunki środowiska kulturowego 2. Dopracowanie szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych i innych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego 3. Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy	Gmina Jerzmanowice-Przeginia, instytucje kultury, inne podmioty
Stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym	Popularyzacja metod konserwatorskich, zasad prac przy zabytkach	1. Przygotowanie cyklu spotkań (np. w salach OSP, w urzędzie, Gminnym Ośrodku Kultury, Bibliotece) ze specjalistami konserwatorami, architektami	Gmina Jerzmanowice-Przeginia, inne podmioty

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
Cel strategiczny: Budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania			
Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania	Systematyczna edukacja dzieci i młodzieży	1. Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego 2. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych 3. Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udział w nich 4. Prowadzenie edukacji dotyczącej wartości stanowisk archeologicznych, działań stanowiących dla nich zagrożenia oraz regulacji prawnych z nimi związanych 5. Wspieranie i upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć	Gmina Jerzmanowice-Przeginia, placówki oświatowe, instytucje kultury, inne podmioty
Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Promocja dziedzictwa kulturowego	1. Wprowadzenie do kalendarza imprez kulturalnych przedsięwzięć związanych z promowaniem walorów historycznych gminy	Gmina Jerzmanowice-Przeginia, instytucje kultury, inne podmioty

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
		2. Wspieranie organizacji i stowarzyszeń w opracowaniu i publikowaniu materiałów dotyczących historii i zabytków 3. Wykonanie monografii poszczególnych miejscowości gminy 4. Wpieranie gromadzenia i opracowywania zwyczajów, podań, legend, obrzędowości, strojów ludowych i innych istotnych zjawisk kulturowych 5. Propagowanie wyników badań archeologicznych z obszaru gminy	
	Współpraca ze środowiskami naukowymi	1. Inicjowanie i wspieranie budowy i realizacji programów badawczych nad dziedzictwem kulturowym (archeologicznych, architektonicznych, historycznych)	Gmina Jerzmanowice-Przeginia, instytucje kultury, inne podmioty

8.Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Dostępne instrumentarium służące realizacji programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działań umocowanych w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

- Instrumenty prawne - wynikające z przepisów dotyczących ochrony zabytków, w tym:
  – wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków;
  – wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o skreślenie nieistniejących już obiektów, a nadal widniejących w rejestrze zabytków:
  – sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewaloryzację historycznych obszarów;
  – uwzględnianie gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami Gminy Jerzmanowice-Przeginia, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
- Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy, miasta.
- Instrumenty koordynacji – uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, miasta planie rozwoju lokalnego, programach rozwoju infrastruktury, programie ochrony środowiska przyrodniczego. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.
- Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków i powiatowym inspektorem nadzoru budowlanego) stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.
- Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, profesjonalna (aktualizowana) informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi, związkami wyznaniowymi etc. Budowa produktu turystycznego w oparciu o zabytki, tradycyjne techniki budowlane, dziedzictwo niematerialne. Finansowanie działań (np. remontowych, promocyjnych) przy zabytkach zarówno wpisanych do rejestru jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

9.Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków Wójt zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawienia go Radzie Gminy. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena stopnia realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji,
- efektywność ich wykonania

Przykładowe mierniki realizacji Programu przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 5. Przykładowe mierniki realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2028 dla Gminy Jerzmanowice-Przeginia

Lp.	Miernik realizacji PONZ	Oczekiwany trend
1.	poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami	Wzrost
2.	wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom	Wzrost
3.	liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych	Wzrost
4.	liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego, stolarek itp.)	Wzrost
5.	liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy	Wzrost
6.	liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych	Wzrost
7.	liczba opracowanych/wydanych wydawnictw/aplikacji mobilnych/stron www. (w tym folderów promocyjnych, przewodników, albumów, materiałów pokonferencyjnych etc.)	Wzrost

8.	liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej	Wzrost
9.	Liczba opracowanych i zaktualizowanych dokumentów strategicznych uwzględniających kwestię ochrony dziedzictwa kulturowego	Wzrost

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Dotacje udzielane przez ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków mogą być przeznaczane na szereg działań przy zabytkowych obiektach wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych dla zachowania i poprawy stanu technicznego oraz substancji zabytkowej obiektu. Do katalogu prac i działań należą: techniczne i konserwatorskie ekspertyzy, konserwatorskie lub architektoniczne badania i dokumentacje, opracowania programów prac konserwatorskich, projekty budowlane, zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub ich częściowe odtworzenie, odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności; uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej, zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dodatkowo dotacje na działania przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków mogą być udzielane przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty województwa) na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwale.

Zgodnie z nowelizacją ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, utworzony został Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków – państwowy fundusz celowy. Głównymi wpływami Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są administracyjne kary pieniężne nakładane w wypadkach, które dotychczas stanowiły wykroczenia. Są to środki z administracyjnych kar, które nakładane mogą być w ściśle określonych przypadkach:

Art. 107a. 1. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który nie powiadomił odpowiednio ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,

2) zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,

3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,

4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości

– podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

Art. 107b. 1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która otrzymała pozwolenie na czasowy wywóz zabytku za granicę, a która w terminie 14 dni od dnia upływu ważności tego pozwolenia nie powiadomiła właściwego organu o przywiezieniu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

Art. 107c. 1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która uniemożliwia lub utrudnia dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

Art. 107d. 1. Kto bez pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1–5[1], podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

2. Kto podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1–5, niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

3. Kto bez pozwolenia ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1a (prace konserwatorskie, prace restauratorskie, badania konserwatroskie), podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

4. Kto podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1a, niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

[1] Obejmuje prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, roboty budowlane w otoczeniu zabytku; prowadzą badania konserwatorskie archeologiczne lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Art. 107e. 1. Kto wbrew obowiązkowi nie wykonuje zaleceń pokontrolnych, o których mowa w art. 40 ust. 1[2], podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 50 000 zł.

Środki, zgromadzone na koncie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w pierwszej kolejności przeznaczane są na ratowanie zabytków zagrożonych lub zniszczonych.

Najważniejsze potencjalne źródła dofinansowania działań i zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla Gminy Jerzmanowice-Przeginia na lata 2025-2028 przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 6. Możliwości pozyskania źródła dofinansowania działań ujętych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2028 dla Gminy Jerzmanowice-Przeginia

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	– Ochrona zabytków Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony jest na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnoświatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne.

[2] W przypadku ustalenia, że zabytek jest w nieodpowiednim stanie zachowania, wojewódzki konserwator zabytków może wydać kontrolowanej osobie fizycznej lub kierownikowi kontrolowanej jednostki organizacyjnej zalecenia pokontrolne usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. – Ochrona zabytków archeologicznych Strategicznym celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Zadaniem programu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także opracowanie i publikacja ich wyników. W obu grupach zadań na wsparcie mogą liczyć przede wszystkim projekty, które zakładają prowadzenie badań na obszarach (lub w dziedzinach) niewystarczająco rozpoznanych lub upowszechnionych, promujących nowe kierunki badawcze, a także opracowanie i publikację wyników badań archeologicznych, zwłaszcza zakończonych przed 2010 r. O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą. – Kultura Ludowa i tradycyjna Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego); organizacje pozarządowe; podmioty prowadzące działalność gospodarczą: kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne. – Wspieranie działań muzealnych Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także – prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne. – Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	Strategicznym celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Program ma za zadanie stworzenie możliwości sprzyjających otoczeniu tych miejsc stałą i stabilną opieką, polegającej w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania miejsca pamięci oraz wydarzeń i osób z nim związanych; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy miejscu pamięci; zabezpieczenia i utrzymania miejsca pamięci oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z miejsca pamięci w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości i autentyzmu; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o miejscu pamięci oraz jego znaczeniu dla historii, dziedzictwa i tożsamości narodowej. – Kultura dostępna Celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno - mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać się mogą m.in. następujące podmioty prawa polskiego: państwowe instytucje kultury; samorządowe instytucje kultury; jednostki samorządu terytorialnego wyłącznie jako organy prowadzące publiczne szkoły artystyczne, w przypadku szkół nieprowadzących samodzielnej księgowości; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków	Środki finansowe z budżetu państwa, z części, której dysponentem jest wojewoda, poprzez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przeznaczane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zabytków położonych na terenie województwa małopolskiego, posiadających istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz będących w złym stanie technicznym. Regulamin dotyczący dotacji na stronie www.wuoz.malopolska.pl.
Budżet Województwa Małopolskiego	Zgodnie z Uchwałą Nr LVI/917/14 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 października 2014 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego. Wnioski o dotację można składać do dnia 15 grudnia każdego roku kalendarzowego dla prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach z całorocznym harmonogramem prac planowanych do wykonania w kolejnym roku. Konkurs „Mecenat Małopolski” Samorząd Województwa Małopolskiego udziela finansowego wsparcia na realizację zadań o charakterze przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych realizowanych przez podmioty nienależące do sektora finansów publicznych i niedziałające w celu osiągnięcia zysku. Głównym założeniem jest zwiększenie udziału sektora non-profit w realizacji zapisów strategii województwa małopolskiego dotyczących kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. W tym roku organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, spółdzielnie, socjalne, kluby sportowe i spółki, które nie osiągają zysku z prowadzenia swojej działalności mogą ubiegać się o finansowe wsparcie projektów o dużych walorach artystycznych, promujące różnorodność kulturową regionu. W ramach konkursu dofinansowane są przede wszystkim zadania: wzmacniające tożsamość regionalną, prezentujące dzieła sztuki i niezależne inicjatywy artystyczne oraz promujące kulturę i tradycję mniejszości narodowych oraz grup etnicznych. Dofinansowanie

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	otrzymać mogą także inicjatywy digitalizujące dobra kultury, kreujące postawy obywatelskie i wzmacniające integrację międzypokoleniową. Maksymalna kwota dotacji na realizowane projekty nie może być wyższa niż 80% całkowitych kosztów zadania. Konkurs „Ochrona zabytków Małopolski" Konkurs „Ochrona zabytków Małopolski" został przyjęty uchwałą nr LVI/917/14 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 października 2014 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego. Z budżetu Województwa Małopolskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie województwa małopolskiego, posiadających istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz będących w złym stanie technicznym. Wnioski o dotację można składać do dnia 15 grudnia każdego roku kalendarzowego dla prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach z całorocznym harmonogramem prac planowanych do wykonania w kolejnym roku. Dotacje obejmują prace na zabytkach nieruchomych – będących układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi; dziełami architektury i budownictwa, także obronnego i dawnego przemysłu, zabytkowymi cmentarzami i miejscami upamiętniającymi wybitne osoby i wydarzenia historyczne oraz zabytków ruchomych będących wybitnymi dziełami dawnej sztuki (malarstwa sztalugowego, rzeźby, polichromii), rzemiosłem artystycznym i sztuką użytkową; kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych oraz wytworami techniki charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujących poziom nauki i rozwój cywilizacyjny. Konkurs kapliczki Małopolski

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	Jest to konkurs dla jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa małopolskiego, podejmujących prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkowych kapliczkach położonych na obszarze województwa małopolskiego. Kapliczki, przy których będą wykonywane prace nie muszą być wpisane do rejestru zabytków województwa małopolskiego, ale powinny charakteryzować się wartościami artystycznymi i historycznymi. Konkurs „Małopolska Pamięta" Konkurs dotyczy podejmowania działań związanych z właściwie sprawowaną przez organy administracji publicznej ochroną i właścicielską opieką nad zabytkowymi miejscami pamięci narodowej – będącymi obiektami budowlanymi, budowlami lub obiektami małej architektury – w rozumieniu przepisów prawa budowlanego – posiadającymi wartość historyczną i /lub artystyczną, pełniącymi funkcje memoratywne (upamiętniające osoby lub istotne zdarzenia historyczne ważne dla historii Polski i narodowości zamieszkujących nasz kraj), takimi jak: – pomniki; – tablice upamiętniające wydarzenia lub postaci historyczne, – nagrobki osób, które walczyły o wolność narodową i suwerenność państwową Polski lub były ofiarami represji władz zaborczych bądź okupacyjnych; – groby i cmentarze wojenne; – inne obiekty budowlane, budowle i obiekty małej architektury (z wyłączeniem wszelkiego rodzaju kapliczek i krzyży przydrożnych), będące świadectwem wydarzeń o szczególnym znaczeniu dla kształtowania się tożsamości narodowej i historii Polski. Jako miejsca pamięci narodowej rozumie się: – obiekty związane z działaniami prowadzonymi na rzecz odzyskania lub obrony niepodległości Polski;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	– obiekty będące świadectwem wydarzeń o szczególnym znaczeniu dla kształtowania się tożsamości narodowej, historii Polski i narodowości zamieszkujących nasz kraj; – miejsca spoczynku osób związanych z działaniami na rzecz odzyskania lub obrony niepodległości Polski; – miejsca popełnienia zbrodni w ramach działań zbrojnych lub represji ze strony reżimów totalitarnych oraz miejsca spoczynku ofiar będących obywatelami polskimi lub przedstawicielami mniejszości narodowych i etnicznych. Obiekty, przy których będą wykonywane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane nie muszą być wpisane do rejestru zabytków województwa małopolskiego lub gminnych ewidencji zabytków, ale powinny posiadać wartość artystyczną i / lub historyczną. Konkurs „Etno Małopolska" Konkurs organizowany jest przez Województwo Małopolskie od 2022 roku. W jego ramach organizacje pozarządowe mogą ubiegać się o wsparcie finansowe z przeznaczeniem na zakup strojów lub elementów strojów regionalnych z terenu Małopolski. Zakupom musi towarzyszyć organizacja co najmniej jednego wydarzenia związanego z popularyzacją dziedzictwa kulturowego Małopolski. Konkurs ma na celu wspieraniu inicjatyw wspomagających rozwój wspólnot i społeczności lokalnych związanych z opieką nad dziedzictwem niematerialnym Małopolski oraz pozwalających na tworzenie i poznawanie lokalnej kultury ludowej. Na realizację zadań wybranych w ramach otwartego konkursu ofert zaplanowane zostały środki finansowe do łącznej kwoty 400 000,00 zł. W ramach konkursu uprawniony podmiot może złożyć maksymalnie jedną ofertę. Oferent zobowiązany jest do wykazania się własnym wkładem w wysokości 10% wszystkich kosztów realizacji zadania. Maksymalny koszt oczekiwanego wsparcia finansowego nie może przekroczyć kwoty 30 000 zł.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Fundusz Kościelny	Powołany Fundusz Kościelny udziela dotacji na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w szczególności dotyczących: remontów dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszania i odgrzybiania, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnoprawnych	Dotacje w ramach działalności funduszu udzielane są na m.in. likwidację barier architektonicznych (w tym, także w obiektach zabytkowych) w myśl projektu Dostępna przestrzeń. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków są właściciele obiektu wymagającego likwidacji barier. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% wartości dla podmiotu, który nie jest przedsiębiorcą oraz do 30% wartości dla przedsiębiorcy.
Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027. Małopolska Przyszłości	Priorytet 1. Inteligentny i konkurencyjny region – w ramach celu dotyczącego czerpania korzyści z cyfryzacji możliwe będzie pozyskanie wsparcia m.in. na realizację przedsięwzięć w obszarze kultury i dziedzictwa regionalnego, obejmujących w szczególności platformy cyfrowe, kompleksowe projekty w zakresie informatyzacji małopolskich instytucji kultury, digitalizację oraz udostępnianie unikalnych zbiorów w postaci cyfrowej, a także rozwijanie cyfrowych rejestrów i repozytoriów oraz zapewnienie warunków bezpiecznego przechowywania i udostępniania tych zasobów. Priorytet 2. Energetyka i środowisko – w ramach celu dotyczącego wspierania efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	cieplarnianych możliwe będzie pozyskanie wsparcia na realizację działań związanych ze znaczącą modernizacją energetyczną budynków użyteczności publicznej, także tych zabytkowych. Wstępnym warunkiem rozpoczęcia inwestycji powinno być przeprowadzenie analizy opłacalności energetycznej i ekonomicznej działań. Priorytet 5. Małopolska infrastruktura społeczna – w ramach celu dotyczącego wzmacniania roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym możliwe będzie pozyskanie wsparcia na przedsięwzięcia realizowane głównie przez podmioty prowadzone lub nadzorowane na poziomie regionalnym w zakresie: – realizacji działań przyczyniających się do pobudzania szeroko rozumianego rozwoju społeczno-gospodarczego, m.in. poprzez pobudzanie uczestnictwa w kulturze i twórczego wykorzystania dziedzictwa kulturowego; – modernizacji infrastruktury instytucji kultury, także zabytkowych siedzib, prowadzone z duchem Europejskiego Zielonego Ładu; – dokumentowania, zachowywania i upowszechniania dziedzictwa niematerialnego, m.in. poprzez badania terenowe, sporządzanie wywiadów i dokumentacji etnograficznych, upowszechnianie kultury ludowej; – realizacji prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i prac zabezpieczających zabytkowej infrastruktury placówek kultury wraz z ich otoczeniem, umożliwiających zachowanie ich dotychczasowych funkcji, a także służących nadaniu im nowych funkcji użytkowych, z przeznaczeniem w szczególności na cele kulturalne, edukacyjne lub służące integracji społecznej; możliwa będzie również konserwacja zabytków ruchomych jako część szerszego projektu infrastrukturalnego; – rozwoju i udostępniania szlaków kulturowych.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	Priorytet 7. Małopolska bliżej mieszkańców – w ramach celu dotyczącego wspierania zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (A) i wiejskich (B) możliwe będzie pozyskanie wsparcia dla przedsięwzięć realizowanych na poziomie lokalnym i ponadlokalnym (tj. na poziomie gmin i powiatów) w zakresie: – rozwoju infrastruktury instytucji kultury, w tym budowy, rozbudowy i modernizacji siedzib instytucji (domów kultury, bibliotek, mediatek, muzeów, teatrów), w tym obiektów, które mają charakter zabytkowy, m.in poprzez realizację prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz prac zabezpieczających wraz z ich otoczeniem, umożliwiających zachowanie ich dotychczasowych funkcji, a także służących nadaniu im nowych funkcji użytkowych z przeznaczeniem w szczególności na cele kulturalne; – dokumentowania, zachowania i upowszechniania dziedzictwa niematerialnego, m.in. poprzez badania terenowe, sporządzanie wywiadów i dokumentacji etnograficznej, upowszechnianie kultury ludowej; – ochrony i opieki nad zabytkami – wspieranie prac konserwatorskich, restauratorskich i zabezpieczających oraz robót budowalnych przy zabytkach nieruchomych (wpisanych do rejestru zabytków) wraz z ich otoczeniem, umożliwiających zachowanie ich dotychczasowych funkcji, a także służących nadaniu im nowych funkcji; objęte wsparciem zabytki będą mogły pełnić funkcje użytkowe, w szczególności kulturalne, edukacyjne i gospodarcze, służące lokalnej społeczności oraz turystom; nie wyklucza się również wsparcia w zakresie ochrony zabytków archeologicznych czy rozwoju i udostępniania szlaków kulturowych.
Program Fundusze Europejskie na	Wyznaczono Priorytet VII: Kultura, w ramach którego określono cel szczegółowy 4.6: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027	w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych Wsparciem w ramach określonego priorytetu zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie będą mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.
Fundusz Termomodernizacji i Remontów (BGK)	Podstawowym celem Funduszu Termomodernizacji i Remontów jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe oraz wypłata rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe. W przypadku obiektów zabytkowych możliwe jest uzyskanie premii remontowej stanowiącej 60% kosztów przedsięwzięcia remontowego. Beneficjentem premii remontowej są właściciele lub zarządcy budynków wielorodzinnych, których użytkowanie rozpoczęto: • przed dniem 14 sierpnia 1961 r. lub co najmniej 20 lat przed dniem złożenia wniosku o premię remontową do banku kredytującego oraz • budynek ten należy do społecznej inicjatywy mieszkaniowej lub towarzystwa budownictwa społecznego; • budynek ten został wybudowany przy wykorzystaniu kredytu udzielonego przez BGK na podstawie wniosków o kredyt złożonych do dnia 30 września 2009 r. lub przy wykorzystaniu finansowania zwrotnego w rozumieniu ustawy z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego bez względu na status prawny, z wyłączeniem jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.bgk.pl/podmioty-rynku-mieszkaniowego/modernizacja-i-rewitalizacja/premia-remontowa-z-funduszu-termomodernizacji-i-remontow/?gclid=Cj0KCQjwjvaYBhDIARIsAO8PkE0Bc9zj_SXOzpDG7-pyqSOtQjEU2wf4z-NAibrbbOxX50gy_mYuPM8aAk8uEALw_wcB
Finansowanie z fundacji	Istnieje pozyskiwania funduszy zewnętrznych pochodzących z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange. Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze stron: https://www.fundacjalotto.pl/ http://fundacjakghm.pl/ https://fundacja.pgnig.pl/ https://fundacja.orange.pl/ https://fundacja.santander.pl/ https://www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/index.htm https://www.fundacjapkobp.pl/ https://www.pekao.com.pl/o-banku/odpowiedzialnosc-spoleczna/fundacja-banku.html#

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W okresie obowiązywania *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Jerzmanowice-Przeginia na lata 2025-2028*, gmina przeznaczy środki na konserwację zabytków zdobyte ze źródeł publicznych lub prywatnych. Będą one przeznaczane na cele wyznaczone przez administrujących zabytkowymi obiektami. Na bieżąco wg potrzeb wykonywane będą prace renowacyjne obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA NA LATA 2025-2028

W ostatnich latach na terenie gminy Jerzmanowice-Przeginia realizowano szereg działań związanych z ochroną i modernizacją zabytków, finansowanych głównie ze środków zewnętrznych. Kluczowym źródłem wsparcia był Rządowy Program Odbudowy Zabytków, w ramach którego prowadzono m.in. prace remontowe przy obiektach sakralnych oraz konserwację elementów ich wyposażenia. Dotacje przekazywane były za pośrednictwem gminy właścicielom zabytków, w szczególności parafiom. Działania te uzupełniały środki budżetowe gminy oraz zadania wynikające z programu opieki nad zabytkami:

- Uchwała NR XLIV/420/2023 Rady Gminy Jerzmanowice-Przeginia z dnia 25 września 2023 roku w sprawie: sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.
- Uchwała NR LXIX/454/2024 Rady Gminy Jerzmanowice-Przeginia z dnia 29 stycznia 2024 r. w sprawie: udzielenia dotacji dla Parafii Rzymsko-Katolickiej św. Bartłomieja Apostoła w Jerzmanowicach, na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.
- Uchwała Nr LXIX/455/2024 w sprawie: udzielenia dotacji dla Parafii Rzymsko-Katolickiej Sanktuarium Najświętszego Zbawiciela w Przegini, na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.
- Uchwała Nr LXIX/456/2024 w sprawie: udzielenia dotacji dla Parafii Rzymsko-Katolickiej Narodzenia NMP w Racławicach, na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.
- Uchwała Nr LXIX/458/2024 w sprawie: zmiany uchwały Nr XLIV/420/2023 Rady Gminy Jerzmanowice-Przeginia z dnia 25 września 2023 roku w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.
- Uchwała Nr IV/16/2024 w sprawie: udzielenia dotacji dla Parafii Rzymsko-Katolickiej św. Bartłomieja Apostoła w Jerzmanowicach, na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.
- Uchwała NR IV/18/2024 Rady Gminy Jerzmanowice-Przeginia z dnia 29 lipca 2024 r. w sprawie: udzielenia dotacji dla Parafii Rzymsko-Katolickiej Narodzenia NMP w Racławicach, na

prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

Załącznik nr I – Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Aneks numer 1 – wykaz zabytków nieruchomych

Tabela 7. Wykaz zabytków nieruchomych

Lp.	Miejscowość	Adres	Nr. działki (dawniej)	Nr działki (aktualny)	Obiekt	Materiał	Datowanie	Właściciel
1.	Czubrowice	75	631/3	2202	dawny młyn	mieszany	XIX/XX w.	prywatny
2.	Czubrowice	75	631/3	2202	stodoła	mieszany	1 ćw. XX w.	prywatny
3.	Czubrowice	81a	932/8	2088	stodoła	drewniany	koniec XIX w.	prywatny
4.	Czubrowice	79a	926	2085	dom (chałupa)	drewniany	2 poł. XIX w.	prywatny
5.	Gotkowice	74		186/2	dom	mieszany	ok. 1930r.	prywatny
6.	Jerzmanowice	ul. Kościelna		770/2	Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja - teren przykościelny	murowany	ok. 1830r.	Parafia
7.	Jerzmanowice	ul. Jana III Sobieskiego obok nr. 68		882/2	kaplica pw. św. Jana Chrzciciela - teren przykościelny	murowany z kamienia i cegły	1648-1696r.	Parafia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Miejscowość	Adres	Nr. działki (dawniej)	Nr działki (aktualny)	Obiekt	Materiał	Datowanie	Właściciel
8.	Jerzmanowice	ul. Centralna przy budynku nr. 55		931	kapliczka	murowany	2 poł. XIX w. / przebudź. 1 poł XX w.	Gmina Jerzmanowice-Przeginia
9.	Jerzmanowice	ul. Jana III Sobieskiego 68		882/1	dawny dom starców	murowany	1933r.	Gmina Jerzmanowice-Przeginia
10.	Jerzmanowice	ul. Centralna 42		482/2	dom	murowany z cegły	1929r.	prywatny
11.	Łazy	przy skrzyżowaniu ul. Nad Stokiem i Granicznej w Jerzmanowicach		114/3	kapliczka	krzyż żeliwny na murowanym postumencie	2 poł. XIX w.	Gmina Jerzmanowice-Przeginia
12.	Łazy	przed nr. 65		18/4	kapliczka	murowana	XIX/XX w.	prywatny
13.	Łazy	przed nr. 15	45/14	45/20	kapliczka	murowana z kamienia	XVII/XVIII, XX w.	Gmina Jerzmanowice-Przeginia
14.	Łazy	15		45/13, 45/17, 45/15	dom	drewniany	1917r.	prywatny
15.	Łazy	15		45/13	obora	kamienna	ok. 1900r.	prywatny
16.	Łazy	37		26/17	d. dwór, ob. Schronisko PTSM	murowany	1920r.	Powiat Krakowski
17.	Łazy	69	75/2	75/4	dom	drewniany	1907r.	prywatny
18.	Łazy	80		124/1	budynek gospodarczy	mieszany	ok. 1900r.	prywatny

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Miejscowość	Adres	Nr. działki (dawniej)	Nr działki (aktualny)	Obiekt	Materiał	Datowanie	Właściciel
19.	Przeginia		882/4	2720	kościół parafialny p.w. Zbawiciela i św. Jana Nepomucena	murowany	1662r., 1902-1908r.	Parafia
20.	Przeginia	108		234/1, 233/6	dom	mieszany	ok. 1880r., przebudź. Po 1985r.	prywatny
21.	Racławice			606/2	kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, teren przykościelny ze starodrzewem	drewniany	1511r.	Parafia
22.	Racławice	105		951/2	dawny młyn	mieszany	k. XIX w.	prywatny
23.	Racławice	163		1064/1	spichlerz	drewniany	ok. 1950r.	prywatny
24.	Racławice	189		1687/2	dom	mieszany	1 ćw. XX w.	prywatny
25.	Racławice	221		1809	dom	mieszany	1945r.	prywatny
26.	Racławice	234		820/1	zagroda (dom i dawny młyn)	drewniany	ok. 1900r.	prywatny
27.	Racławice	naprzeciw nr. 234		1594	spichlerz	drewniany	ok. 1910r.	prywatny
28.	Sąspów		664/5	664/4	kościół parafialny pw. św. Katarzyny dzwonnica , teren przykościelny	kościół murowany, dzwonnica drewniana	1760r.	Parafia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Miejscowość	Adres	Nr. działki (dawniej)	Nr działki (aktualny)	Obiekt	Materiał	Datowanie	Właściciel
29.	Sąspów	30		667/2	stara plebania	drewniana	ok. 1925r.	Parafia
30.	Sąspów	30		667/2	stodoła plebańska	murowana/ drewniana	ok. 1925r.	Parafia
31.	Sąspów	65		618/4	dom	drewniany	1906r.	prywatny
32.	Sąspów	31		666/2	dawna kuźnia (?)	kamienna	XIX/XX w.	prywatny
33.	Sąspów	za numerem 89 w stronę granicy gminy		971/1	Willa Warzechówka	murowany/ drewniany	1939r.	Ojcowski Park Narodowy
34.	Sąspów	89		918/1	Willa Koziarnia	murowany/ drewniany	1913r. - gruntownie wyremontowany	Ojcowski Park Narodowy
35.	Szklary	35		184/3	dawna szkoła	drewniany	1934r.	prywatny
36.	Szklary	za nr. 35		182/1	spichlerz	drewniany	4 ćw. XIX w. przebud. XX w.	prywatny

Aneks nr 2 – wykaz zabytków archeologicznych

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
1	A 99-54/64	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
2	A 99-54/65	Czubrowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa; osada	przeworska?; przeworska	epoka kamienia (neolit?); wczesny okres wpływów rzymskich; późny okres wpływów rzymskich
3	A 99-54/66	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
4	A 99-54/67	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
5	A 99-54/68	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
6	A 99-54/69	Czubrowice	ślad osadnictwa	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
7	A 99-54/70	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
8	A 99-54/71	Czubrowice	ślad osadnictwa		prahistoria
9	A 99-54/72	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
10	A 99-54/73	Czubrowice	ślad osadnictwa		prahistoria
11	A 99-54/74	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
12	A 99-54/75	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
13	A 99-54/76	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
14	A 99-54/77	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
15	A 99-54/78	Czubrowice	osada		epoka kamienia
16	A 99-54/79	Czubrowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; prahistoria
17	A 99-54/80	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
18	A 99-54/81	Czubrowice	osada; ślad osadnictwa; ślad osadnictwa	lendzielska?	epoka kamienia; prahistoria; neolit
19	A 99-54/82	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
20	A 99-54/83	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
21	A 99-54/84	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
22	A 99-54/85	Czubrowice	ślad osadnictwa		średniowiecze
23	A 99-54/86	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
24	A 99-54/87	Czubrowice	osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
25	A 99-54/88	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
26	A 99-54/89	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
27	A 99-54/90	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
28	A 99-54/91	Czubrowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; neolit?
29	A 99-54/92	Czubrowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
30	A 99-54/93	Czubrowice	ślad osadnictwa	przeworska?	późny okres wpływów rzymskich?
31	A 99-54/129	Gotkowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; prahistoria; średniowiecze
32	A 99-54/130	Gotkowice	ślad osadnictwa		średniowiecze
33	A 99-54/131	Gotkowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
34	A 99-54/132	Gotkowice	ślad osadnictwa		średniowiecze
35	A 99-54/133	Gotkowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
36	A 99-54/134	Gotkowice	osada		epoka kamienia
37	A 99-54/135	Gotkowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
38	A 99-54/136	Gotkowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
39	A 99-54/137	Gotkowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
40	A 99-54/138	Gotkowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
41	A 99-54/139	Gotkowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
42	A 99-54/140	Gotkowice	ślad osadnictwa		średniowiecze
43	A 99-54/141	Gotkowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
44	A 99-54/142	Gotkowice	ślad osadnictwa		średniowiecze
45	A 99-54/143	Gotkowice	osada; osada		epoka kamienia; średniowiecze
46	A 99-54/144	Gotkowice	ślad osadnictwa; osada		epoka kamienia; średniowiecze
47	A 99-54/145	Gotkowice	osada; osada		epoka kamienia; średniowiecze
48	A 99-54/146	Gotkowice	ślad osadnictwa	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
49	A 99-54/147	Gotkowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
50	A 99-54/148	Gotkowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
51	A 99-54/5	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
52	A 99-54/6	Jerzmanowice	kopalnia?; kopalnia?	kompleks lendzielsko-polgarski	neolit; neolit
53	A 99-54/7	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
54	A 99-54/8	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
55	A 99-54/9	Jerzmanowice	osada		epoka kamienia
56	A 99-54/10	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
57	A 99-54/11	Jerzmanowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze
58	A 99-54/12	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
59	A 99-54/13	Jerzmanowice	osada		epoka kamienia
60	A 99-54/14	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
61	A 99-54/15	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
62	A 99-54/16	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
63	A 99-54/17	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
64	A 99-54/18	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
65	A 99-54/19	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
66	A 99-54/20	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		średniowiecze
67	A 99-54/21	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
68	A 99-54/22	Jerzmanowice	osada		epoka kamienia
69	A 99-54/23	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia (neolit?)
70	A 99-54/24	Jerzmanowice	osada; osada		epoka kamienia; średniowiecze
71	A 99-54/25	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		średniowiecze
72	A 99-54/26	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
73	A 99-54/27	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		średniowiecze

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
74	A 99-54/28	Jerzmanowice	ślad osadnictwa	przeworska?	późny okres wpływów rzymskich?
75	A 99-54/29	Jerzmanowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze
76	A 99-54/30	Jerzmanowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze
77	A 99-54/31	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
78	A 99-54/32	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		średniowiecze
79	A 99-54/33	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
80	A 99-54/34	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		średniowiecze
81	A 99-54/35	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		prehistoria
82	A 99-54/36	Jerzmanowice	osada; ślad osadnictwa	łużycka	epoka kamienia (neolit?)
83	A 99-54/37	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		prehistoria
84	A 99-54/38	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
85	A 99-54/39	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
86	A 99-54/40	Jerzmanowice	osada		epoka kamienia
87	A 99-54/41	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
88	A 99-54/42	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		średniowiecze
89	A 99-54/43	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
90	A 99-54/44	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
91	A 99-55/58	Jerzmanowice	obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe	zespoły typu Piekary jerzmanowicko-telmańska; lendzielska (grupa pleszewska) ceramiki promienistej; trzciniecka; łużycka; przeworska	paleolit środkowy; górny paleolit; neolit; neolit; ep. brązu; okr. Ha; okr. wpływów rzymskich; średniowiecze
92	A 99-55/59	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
93	A 99-55/60	Jerzmanowice	osada; ślad osadnictwa		wcz. epoka brązu; epoka kamienia
94	A 99-55/61	Jerzmanowice	ślad osadnictwa	krąg kultur wstęgowych	neolit

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
95	A 99-55/62	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
96	A 99-55/63	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
97	A 99-55/64	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
98	A 99-55/65	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		neolit
99	A 99-55/66	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
100	A 99-55/67	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
101	A 99-55/68	Jerzmanowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze
102	A 99-55/69	Jerzmanowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa; osada; ślad osadnictwa	łużycka; przeworska?	neolit; wcz. okr. ep. brązu; późny okres wpływów rzymskich; średniowiecze
103	A 99-55/70	Jerzmanowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa; osada; ślad osadnictwa	łużycka; przeworska	paleolit?; neolit; późny okres wpływów rzymskich
104	A 99-55/71	Jerzmanowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		prahistoria; średniowiecze
105	A 99-55/72	Jerzmanowice	ślad osadnictwa ślad osadnictwa		epoka kamienia prahistoia
106	A 99-55/73	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		wczesny neolit?;
107	A 99-55/74	Jerzmanowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; prahistoria
108	A 99-55/75	Jerzmanowice	osada		epoka kamienia
109	A 99-55/76	Jerzmanowice	ślad osadnictwa	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
110	A 99-55/77	Jerzmanowice	ślad osadnictwa	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
111	A 99-55/78	Jerzmanowice	ślad osadnictwa	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
112	A 99-55/79	Jerzmanowice	osada; ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze
113	A 99-55/80	Jerzmanowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa	k. przeworska	epoka kamienia; prahistoria (późny okres wpływów rzymskich?)
114	A 99-55/81	Jerzmanowice	osada		epoka kamienia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
115	A 99-55/82	Jerzmanowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa	Przeworska	epoka kamienia; późny okres wpływów rzymskich
116	A 99-55/83	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
117	A 99-55/84	Jerzmanowice	osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
118	A 99-55/85	Jerzmanowice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze
119	A 99-55/86	Jerzmanowice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
120	A 99-54/1	Łazy	osada	kompleks lendzielsko-polgarski	
121	A 99-54/2	Łazy	ślad osadnictwa		epoka kamienia
122	A 99-54/3	Łazy	ślad osadnictwa		epoka kamienia
123	A 99-54/4	Łazy	ślad osadnictwa		epoka kamienia
124	A 99-55/55	Łazy	osada; osada; osada	Przeworska	epoka kamienia; neolit; późny okres wpływów rzymskich
125	A 99-55/56	Łazy	osada		epoka kamienia
126	A 99-55/57	Łazy	osada; osada	przeworska	neolit; późny okres wpływów rzymskich
127	A 100-54/53	Łazy	osada/stan. pracowniane?		neolit
128	A 100-54/54	Łazy	ślad osadnictwa		neolit
129	A 100-54/55	Łazy	stanowisko produkcyjne (pracownia siekier)		neolit
130	A 100-54/56	Łazy	ślad osadnictwa		neolit
131	A 100-54/57	Łazy	ślad osadnictwa		neolit
132	A 100-54/58	Łazy	osada/stan. pracowniane?		neolit
133	A 100-54/59	Łazy	ślad osadnictwa		neolit
134	A 100-54/60	Łazy	osada		neolit
135	A 100-54/61	Łazy	osada		ep. brązu – ep. żelaza
136	A 100-54/62	Łazy	ślad osadnictwa		neolit
137	A 100-54/63	Łazy	ślad osadnictwa		epoka kamienia
138	A 100-54/64	Łazy	ślad osadnictwa		neolit

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
139	A 100-54/65	Łazy	osada		neolit
140	A 100-54/66	Łazy	ślad osadnictwa		neolit
141	A 100-54/67	Łazy	osada/stan. pracowniane?		neolit
142	A 100-54/68	Łazy	ślad osadnictwa		średniowiecze
143	A 100-54/69	Łazy	osada		neolit
144	A 100-54/70	Łazy	ślad osadnictwa		neolit
145	A 100-54/71	Łazy	ślad osadnictwa		neolit
146	A 100-54/72	Łazy	ślad osadnictwa		epoka kamienia
147	A 100-54/73	Łazy	osada/stan. pracowniane?		neolit
148	A 100-54/74	Łazy	ślad osadnictwa		neolit
149	A 100-54/75	Łazy	ślad osadnictwa		epoka kamienia
150	A 100-54/76	Łazy	osada		neolit
151	A 100-54/77	Łazy	osada/stan. pracowniane?		neolit
152	A 100-54/78	Łazy	ślad osadnictwa		epoka kamienia
153	A 100-54/79	Łazy	ślad osadnictwa		neolit
154	A 100-54/156	Łazy	osada		późne średniowiecze
155	A 100-55/156	Łazy	ślad osadnictwa		epoka kamienia
156	A 100-55/156	Łazy	ślad osadnictwa		epoka kamienia
157	A 98-54/90	Przeginia	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; prahistoria
158	A 98-54/91	Przeginia	ślad osadnictwa		neolit
159	A 98-54/92	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
160	A 98-54/93	Przeginia	ślad osadnictwa		neolit?
161	A 98-54/94	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia (neolit?)
162	A 98-54/95	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
163	A 98-54/96	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia (neolit?)
164	A 98-54/97	Przeginia	ślad osadnictwa; osada	KL?	neolit; neolit
165	A 98-54/98	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
166	A 98-54/99	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
167	A 98-54/100	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
168	A 98-54/101	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
169	A 98-54/102	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
170	A 98-54/103	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
171	A 98-54/104	Przeginia	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		wcz. średniowiecze (ml. faza); nowożyt.
172	A 98-54/105	Przeginia	ślad osadnictwa		póź. średniowiecze
173	A 98-54/106	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
174	A 98-54/107	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
175	A 98-54/108	Przeginia	ślad osadnictwa		póź. średniowiecze
176	A 98-54/109	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
177	A 98-54/110	Przeginia	ślad osadnictwa	KL?	neolit
178	A 98-54/111	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
179	A 98-54/112	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
180	A 98-54/113	Przeginia	ślad osadnictwa		póź. średniowiecze
181	A 99-54/97	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
182	A 99-54/98	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
183	A 99-54/99	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
184	A 99-54/100	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
185	A 99-54/101	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
186	A 99-54/102	Przeginia	ślad osadnictwa		średniowiecze
187	A 99-54/103	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
188	A 99-54/104	Przeginia	ślad osadnictwa		średniowiecze
189	A 99-54/105	Przeginia	osada		średniowiecze
190	A 99-54/106	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
191	A 99-54/107	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
192	A 99-54/108	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
193	A 99-54/109	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
194	A 99-54/110	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
195	A 99-54/111	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
196	A 99-54/112	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
197	A 99-54/113	Przeginia	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa; osada	przeworska	epoka kamienia; koniec neolitu, początek epoki brązu; późny okres wpływów rzymskich
198	A 99-54/114	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
199	A 99-54/115	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
200	A 99-54/116	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
201	A 99-54/117	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
202	A 99-54/118	Przeginia	ślad osadnictwa		średniowiecze
203	A 99-54/119	Przeginia	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze
204	A 99-54/120	Przeginia	ślad osadnictwa		średniowiecze
205	A 99-54/121	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
206	A 99-54/122	Przeginia	ślad osadnictwa		prahistoria
207	A 99-54/123	Przeginia	ślad osadnictwa		średniowiecze

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
208	A 99-54/124	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
209	A 99-54/125	Przeginia	ślad osadnictwa		średniowiecze
210	A 99-54/126	Przeginia	ślad osadnictwa	przeworska	wczesny okres wpływów rzymskich
211	A 99-54/127	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze
212	A 99-54/128	Przeginia	ślad osadnictwa		epoka kamienia
213	A 99-53/60	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
214	A 99-53/61	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
215	A 99-53/60	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
216	A 99-54/46	Racławice	osada; ślad osadnictwa	przeworska?	epoka kamienia; późny okres wpływów rzymskich?
217	A 99-54/47	Racławice	osada; ślad osadnictwa	przeworska	późny okres wpływów rzymskich; średniowiecze
218	A 99-54/48	Racławice	ślad osadnictwa		prahistoria
219	A 99-54/49	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
220	A 99-54/50	Racławice	osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
221	A 99-54/51	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
222	A 99-54/52	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
223	A 99-54/53	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
224	A 99-54/54	Racławice	ślad osadnictwa		prahistoria
225	A 99-54/55	Racławice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa	łużycka	epoka kamienia
226	A 99-54/56	Racławice	ślad osadnictwa	łużycka	epoka kamienia
227	A 99-54/57	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
228	A 99-54/58	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
229	A 99-54/59	Racławice	ślad osadnictwa		średniowiecze
230	A 99-54/60	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
231	A 99-54/61	Racławice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
232	A 99-54/62	Racławice	ślad osadnictwa	przeworska?	późny okres wpływów rzymskich?
233	A 99-54/63	Racławice	ślad osadnictwa		średniowiecze
234	A 100-54/22	Racławice	ślad osadnictwa	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
235	A 100-54/23	Racławice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa	przeworska	neolit; późny okres wpływów rzymskich
236	A 100-54/24	Racławice	ślad osadnictwa		średniowiecze
237	A 100-54/25	Racławice	osada		neolit
238	A 100-54/26	Racławice	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		neolit?; średniowiecze
239	A 100-54/27	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
240	A 100-54/28	Racławice	osada		neolit
241	A 100-54/29	Racławice	ślad osadnictwa		neolit
242	A 100-54/30	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
243	A 100-54/31	Racławice	ślad osadnictwa		epoka kamienia
244	A 100-54/32	Racławice	ślad osadnictwa		neolit; średniowiecze
245	A 100-54/33	Racławice	ślad osadnictwa		neolit
246	A 100-54/34	Racławice	osada		neolit
247	A 99-54/149	Sąspów	osada		epoka kamienia
248	A 99-54/150	Sąspów	osada		epoka kamienia
249	A 99-54/151	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
250	A 99-54/152	Sąspów	ślad osadnictwa		prahistoria
251	A 99-54/153	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
252	A 99-55/87	Sąspów	obozowisko jaskiniowe (ochr. pod Kościołem Zachodnie); obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe	lendzielska; przeworska	neolit; okr. wpływów rzymskich; średniowiecze

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
253	A 99-55/88	Sąspów	obozowisko jaskiniowe (Jask. Kozarnia); obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe	jerzmanowicko-telmańska; lendzielska pucharów lejkowatych; przeworska	paleolit środkowy; górny paleolit; neolit; neolit; okr. wpływów rzymskich; średniowiecze; okr. nowożytny
254	A 99-55/89	Sąspów	obozowisko jaskiniowe (schr. w Jask. Ciasnej); obozowisko jaskiniowe obozowisko jaskiniowe	łużycka	paleolit; neolit; ep. brązu
255	A 99-55/90	Sąspów	obozowisko jaskiniowe		
256	A 99-55/91	Sąspów	obozowisko jaskiniowe (schr. nad Jask. Niedostępną); obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe	magdaleńska; lendzielska; łużycka	paleolit górny; neolit; neolit; średniowiecze
257	A 99-55/92	Sąspów	obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe	lendzielska pucharów lejkowatych; ceramiki sznurowej; łużycka	paleolit środkowy; paleolit górny; neolit; neolit; neolit; średniowiecze (XIII–XIV w.); okr. nowożytny
258	A 99-55/93	Sąspów	obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe	łużycka	neolit; średniowiecze (XIII–XIV w.)
259	A 99-55/94	Sąspów	obozowisko jaskiniowe (schr. pod Kościołem Wschodnie); obozowisko jaskiniowe	przeworska	neolit; okr. wpływów rzymskich; średniowiecze
260	A 99-55/95	Sąspów	obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe	lendzielska	neolit
261	A 99-55/96	Sąspów	obozowisko jaskiniowe; obozowisko jaskiniowe		późny paleolit; neolit
262	A 99-55/97	Sąspów	osada		neolit

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
263	A 99-55/98	Sąspów	grób	łużycka	
264	A 99-55/99	Sąspów	ślad osadnictwa		paleolit
265	A 99-55/100	Sąspów	ślad osadnictwa; osada		epoka kamienia epoka kamienia
266	A 99-55/101	Sąspów	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia epoka kamienia
267	A 99-55/102	Sąspów	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa	mierzanowicka lub Chłopice-Veselé	I okr. ep. brązu; epoka kamienia
268	A 99-55/103	Sąspów	osada; osada	kompleks lendzielsko-polgarski	neolit; neolit
269	A 99-55/104	Sąspów	kopalnia krzemienia; osada; kopalnia krzemienia; osada	kompleks lendzielsko-polgarski	neolit; neolit; neolit; średniowiecze
270	A 99-55/105	Sąspów	pracownia krzemieniarska		neolit
271	A 99-55/106	Sąspów	pracownia krzemieniarska pracownia krzemieniarska	krąg lendzielsko-polgarski	neolit; epoka kamienia
272	A 99-55/107	Sąspów	pracownia krzemieniarska;	krąg lendzielsko-polgarski	neolit
273	A 99-55/108	Sąspów	osada		epoka kamienia
274	A 99-55/109	Sąspów	osada		epoka kamienia
275	A 99-55/110	Sąspów	osada; ślad osadnictwa		neolit; epoka kamienia
276	A 99-55/111	Sąspów	osada; ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze
277	A 99-55/112	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
278	A 99-55/113	Sąspów	kopalnia krzemienia?; kopalnia krzemienia?	kompleks lendzielsko-polgarski	neolit; epoka kamienia
279	A 99-55/114	Sąspów	ślad osadnictwa	ceramiki sznurowej	
280	A 99-55/115	Sąspów	osada		epoka kamienia
281	A 99-55/116	Sąspów	osada; ślad osadnictwa	krąg kultur wstęgowych?	neolit; neolit
282	A 99-55/117	Sąspów	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		epoka kamienia; epoka kamienia
283	A 99-55/118	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
284	A 99-55/119	Sąspów	osada; ślad osadnictwa	łużycka?	epoka kamienia
285	A 99-55/120	Sąspów	ślad osadnictwa		wczesny neolit
286	A 99-55/121	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
287	A 99-55/122	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
288	A 99-55/123	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
289	A 99-55/124	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
290	A 99-55/125	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
291	A 99-55/126	Sąspów	osada		epoka kamienia
292	A 99-55/127	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
293	A 99-55/128	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
294	A 99-55/129	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
295	A 99-55/130	Sąspów	ślad osadnictwa	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
296	A 99-55/131	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
297	A 99-55/132	Sąspów	osada		epoka kamienia
298	A 99-55/133	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
299	A 99-55/134	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
300	A 99-55/135	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
301	A 99-55/136	Sąspów	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		późny okres wpływów rzymskich lub wcz. średniowiecze; średniowiecze
302	A 99-55/137	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
303	A 99-55/138	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
304	A 99-55/139	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
305	A 99-55/140	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
306	A 99-55/141	Sąspów	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa; ślad osadnictwa	przeworska	epoka kamienia; późny okres wpływów rzymskich; średniowiecze
307	A 99-55/142	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
308	A 99-55/143	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
309	A 99-55/144	Sąspów	osada		epoka kamienia
310	A 99-55/145	Sąspów	osada		epoka kamienia
311	A 99-55/146	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
312	A 99-55/147	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
313	A 99-55/148	Sąspów	osada		epoka kamienia
314	A 99-55/149	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
315	A 99-55/150	Sąspów	ślad osadnictwa		prahistoria
316	A 99-55/151	Sąspów	osada		epoka kamienia
317	A 99-55/152	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
318	A 99-55/153	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
319	A 99-55/154	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
320	A 99-55/155	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
321	A 99-55/156	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
322	A 99-55/157	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
323	A 99-55/158	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
324	A 99-55/159	Sąspów	osada		epoka kamienia
325	A 99-55/160	Sąspów	osada; osada	przeworska	neolit; późny okres wpływów rzymskich
326	A 99-55/161	Sąspów	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa	przeworska	epoka kamienia; późny okres wpływów rzymskich
327	A 99-55/162	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA
NA LATA 2025-2028

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
328	A 99-55/163	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
329	A 99-55/164	Sąspów	ślad osadnictwa	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
330	A 99-55/165	Sąspów	ślad osadnictwa		neolit
331	A 99-55/166	Sąspów	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa	przeworska?	epoka kamienia; późny okres wpływów rzymskich?
332	A 99-55/167	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
333	A 99-55/168	Sąspów	osada		epoka kamienia
334	A 99-55/169	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
335	A 99-55/170	Sąspów	ślad osadnictwa		neolit
336	A 99-55/171	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze
337	A 99-55/172	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
338	A 99-55/173	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
339	A 99-55/174	Sąspów	ślad osadnictwa		neolit
340	A 99-55/175	Sąspów	ślad osadnictwa		wcz. okr. ep. brązu
341	A 99-55/176	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
342	A 99-55/177	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
343	A 99-55/178	Sąspów	ślad osadnictwa		epoka kamienia
344	A 99-55/179	Sąspów	osada		epoka kamienia
345	A 99-54/45	Szklary	osada; ślad osadnictwa	łużycka?	Prahistoria
346	A 100-54/37	Szklary	osada		neolit
347	A 100-54/38	Szklary	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa		neolit; średniowiecze
348	A 100-54/39	Szklary	ślad osadnictwa		epoka kamienia
349	A 100-54/40	Szklary	ślad osadnictwa		neolit
350	A 100-54/41	Szklary	ślad osadnictwa		epoka kamienia; średniowiecze

Lp.	Nr AZP	Miejscowość	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
351	A 100-54/42	Szklary	ślad osadnictwa		epoka kamienia
352	A 100-54/43	Szklary	ślad osadnictwa		neolit
353	A 100-54/44	Szklary	osada/stan. produkcyjne		neolit
354	A 100-54/45	Szklary	ślad osadnictwa		epoka kamienia
355	A 100-54/46	Szklary	ślad osadnictwa		neolit
356	A 100-54/47	Szklary	ślad osadnictwa		epoka kamienia
357	A 100-54/48	Szklary	osada		neolit
358	A 100-54/49	Szklary	osada		neolit
359	A 100-54/50	Szklary	osada		neolit
360	A 100-54/51	Szklary	ślad osadnictwa		epoka kamienia
361	A 100-54/52	Szklary	ślad osadnictwa		epoka kamienia

Spis tabel i fotografii

TABELA 1. WYKAZ OBIEKTÓW UJĘTYCH W REJESTRZE ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO NA TERENIE GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA 40
TABELA 2. OBIEKTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW (W 2007 I 2020 ROKU) 45
TABELA 3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NA TERENIE GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA 66
TABELA 4. CELE OPERACYJNE I DZIAŁANIA PRZEWIDZIANE DO REALIZACJI W RAMACH GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA NA LATA 2025-2028 73
TABELA 5. PRZYKŁADOWE MIERNIKI REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2025-2028 DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA 81
TABELA 6. MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA ŹRÓDŁA DOFINANSOWANIA DZIAŁAŃ UJĘTYCH W GMINNYM PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2025-2028 DLA GMINY JERZMANOWICE-PRZEGINIA 84
TABELA 7. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH 99

FOTOGRAFIA 1. WIDOK NA WILLĘ „KOZIARNIA" 39
FOTOGRAFIA 2. PRZYKŁAD ZACHOWANEJ TRADYCYJNEJ ZABUDOWY GOSPODARCZEJ – SPICHLERZ, SZKLARY ZA NR 35 39
FOTOGRAFIA 3. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. BARTŁOMIEJA APOSTOŁA 40
FOTOGRAFIA 4. WIDOK NA KAPLICĘ ŚW. JANA CHRZCICIELA W JERZMANOWICACH 41
FOTOGRAFIA 5. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. NARODZENIA NMP Z OTOCZENIEM W RACŁAWICACH41
FOTOGRAFIA 6. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. KATARZYNY Z OTOCZENIEM W SĄSPOWIE 42
FOTOGRAFIA 7. WIDOK NA JASKINIE NIETOPERZOWĄ 67
FOTOGRAFIA 8. POMNIK UPAMIĘTNIAJĄCY PACYFIKACJĘ WSI ŁAZY 69

Literatura

Dzieje Olkusza i regionu olkuskiego, F. Kiryk (red.), Warszawa-Kraków 1978.

Ewidencja zabytków Gminy Jerzmanowice-Przeginia, 2007 r.

Ewidencja zabytków Gminy Jerzmanowice-Przeginia, 2020 r.

Jurajskie Parki Krajobrazowe województwa krakowskiego. Informator turystyczny, J. Partyka (red.), Kraków 1990.

Karty ewidencji zabytków archeologicznych (AZP).

Krajobraz kulturowy Polski. Województwo małopolskie, red. J. Bogdanowski, Kraków Warszawa 2001.

Sztuka ziemi krakowskiej, T. Chrzanowski, M. Kornecki, Kraków 1982.

Ze studiów nad średniowiecznymi wsiami olkuskimi i podkrakowskimi, B. Górnisiewicz, Teka KUiA, t. XXIII, Ossolineum 1990.

Strony internetowe:

Biuletyn Informacji Publicznej (https://bip.malopolska.pl/ugjerzmanowiceprzeginia)

Fundusze Europejskie dla Małopolski (https://fundusze.malopolska.pl/)

Centralna Biblioteka Folkloru Polskiego etnoZAGRODA (www.etnozagroda.pl)

Gmina Jerzmanowice-Przeginia (http://www. http://www.jerzmanowice-przeginia.pl/)

Gminny Ośrodek Kultury (https://jerzmanowice.eu//)

Małopolska – Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego (www.malopolska.pl)

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (www.mkidn.gov.pl)

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (www.gov.pl/web/rolnictwo)

Narodowy Instytut Dziedzictwa (www.nid.pl)

Niematerialne Dziedzictwo Kulturowe (http://niematerialne.nid.pl/)

Przegląd Olkuski (https://przeglad.olkuski.pl)

SOKÓŁ Małopolskie Centrum Kultury (www.mcksokol.pl)

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków (www.wuoz.malopolska.pl)

Zabytek (https://zabytek.pl/)